

Кір БУЛИЧОВ

ПОЛОНЕНІ АСТЕРОЇДА

Фантастична повість

1

"Арбат" був раніше розвідботом.

Два таких боти звичайно буває на борту корабля Далекої розвідки. Вони призначені для посадок на планети і для досліджень внутріпланетних систем. А оскільки ботам доводиться часом опинятися в складних ситуаціях, зроблені вони на совість, швидкісні, міцні, витривалі, довговічні.

Поліна Метелкіна, науковий співробітник Інституту часу, координатор Інопланетної секції, роздобула списаний розвідбот, бо їй часто доводилось літати на Марс і на Плутон, де були бази інституту. А позаяк розвідботи назв не мають, то охрестила його "Арбатом". Ця назва здається дивною й незвичайною лише на перший погляд. Усе пояснюється просто: Поліна народилася й виросла в Москві, на вулиці Арбат.

Коли в липні вона збиралася летіти на Плутон, їй зателефонував давній знайомий, директор Московського космічного зоопарку Селезньов і попросив узяти з собою його доньку Алісу. Дружина Селезньов а, Алісіна мама, архітектор, будувала на астероїді Паллада культурний центр, а в Алісі були канікули, і вона хотіла побачити маму. Пасажирського корабля на Палладу треба було чекати два тижні, а тут підвернулася така нагода.

Поліна залюбки згодилася взяти Алісу, тим паче, що летіти одній куди нудніше, аніж у компанії.

Щоправда, в подорож вони вирушили утрюх. Разом із розвідботом Поліна одержала від Далекої розвідки й старого робота на ім'я Посейдон. Посейдон відпрацював своє в експедиціях, тепер там працювали нові роботи, куди спритніші, кмітливіші й уміліші. Але для допомоги на борту в звичайних планетарних рейсах Посейдон іще годився.

За довге для робота життя у Посейдона вже виробився характер, життєвий досвід, химери і примхи, тобтц він олюднився. З Поліною він літав третій рік, вони здружилися, звикли миритися з вадами один одного. І все-таки робот — це робот.

Поліна своїх дітей не мала, хоч дітей вона любила. Отож із точки зору Аліси турбувалася вона про неї навіть більше, ніж треба. Та загалом жили вони дружно і просто шкода, що подорож була нетривалою.

2

Того дня Аліса сиділа в пілотському кріслі й дивилася, як на екрані переднього огляду з'являлись і гасли зорі, — "Арбат" увійшов у пояс астероїдів, автопілот знизив швидкість, бо навігаційна обстановка була складною.

По екрану навскіс пролетіла іскра, корабель здригнувся, міняючи курс, щоб не зіткнутися з метеоритом.

— Обережніше! — крикнула з камбуза Поліна. — Я суп розіллю.

Слова ці стосувалися автопілота, і той їх, звичайно, не почув.

Зате почув їх Посейдон, котрий сидів у кают-компанії, поклавши металеві ноги на низенький столик, і читав відеокнигу.

Кают-компанія на розвідботі — це маленьке приміщення, в якому вміщується лише обідній стіл, три чи чотири крісла, до того ж один куток її відгороджений півколом перегородки, що за нею стоять плита і мийка — камбуз.

— Нема сенсу винуватити автопілот, — озвався Посейдон, — у поясі астероїдів — підвищена метеоритна небезпека. Раджу тобі, Поліно, швидше готувати їжу, оскільки можливі ще різкіші флюктуації курсу.

— Посейдоне, ти песиміст, — відповідала Поліна. — Я літала цим маршрутом два десятки разів, і ніяких різких флюктуацій, користуючись твоєю термінологією, я не помічала.

— Ще б пак, — пробурчав Посейдон, який не міг терпіти, коли йому заперечували. — В тих рейсах ти харчувалася консервами, а зараз половину часу проводиш у камбузі. Я тебе не впізнаю.

— Алісі шкідливо харчуватися консервами, — сказала Поліна.

Корабель знову здригнувся. У буфеті задзвеніли чашки.

— І все-таки я б не був таким легковажним на твоєму місці, — заперечив Посейдон, котрий полюбляв, щоб останнє слово лишалося за ним. — Пам'ятаєш, що трапилося з контейнеровозом "Далія" торік? Пам'ятаєш те жахливе зіткнення, через яке весь Юпітер і бази на Урані zostалися без полуниць?

— А що трапилось? — запитала Аліса.

— Туристи, — мовив Посейдон. — Від них усі біди.

— Не муч, Посейдончику, — благала Аліса. — Розкажи.

— "Далія" зіткнувся з неврахованим роєм метеоритів. А при дослідженні вони виявилися штучними.

— Хто ж їх зробив?

— Туристи. Простіше кажучи, вони були вмістом помийного контейнера, який хтось викинув за борт. Очистки й об'їдки вміть перетворилися в замерзлі тверді тіла, й летіли вони з тією ж швидкістю, з якою колись летів корабель, котрий їх викинув. А "Далія" йшов зустрічним курсом. Подвій швидкість і уяви, що вийде! Яке щастя, що "Далія" виявився безпілотним автоматом!

— Але ж викидати що-небудь у космос категорично заборонено, — сказала Аліса.

— Отож! Мало того, що вони залишають на Землі непогашені багаття, мало їм, що вони списали своїми безглуздими автографами руїни міста Страждальців на Марсі, вони загидили навіть пояс астероїдів. Я б на місці людей оголосив туризм поза законом.

— Посейдоне, ти перебільшуєш, — усміхнулась Поліна, накриваючи стіл. — Це ж поодинокі винятки.

— Ось буцнемося з консервною бляшанкою, — відповів Посейдон, — тоді по-іншому заговориш. Якщо зможеш.

Поліні не хотілося сперечатися із старим, і тому вона покликала Алісу:

— Обідати!

— Посейдончику, посидиш за мене? — спитала Аліса.

Потреби в тому не було — все одно корабельний комп'ютер швидше реагував на будь-яку небезпеку, аніж людина, проте заведено було, щоб на складних ділянках траси хтось з екіпажу був за пультом керування.

— Залюбки, — відповів Посейдон і, не випускаючи книжки, попрямував до пілотського крісла.

— А от книжку доведеться відкласти, — сказала Аліса.

Усе життя дорослі напучують її: "Відклади книжку", "Облиш читати за столом". І як приємно, коли поруч є хто-небудь, кому можна сказати дорослі слова.

— Це не книжка, — промовив миролюбно Посейдон. — Це довідник малих планет. Вивчаю його напам'ять.

— Навіщо? Комп'ютер усе одно вже знає про це.

— У мені теж є комп'ютер, — заперечив Посейдон. — До того ж мені цікаво вчитися. Життя коротке, а так хочеться чимбільше знати! Вам, людям, добре. Ви можете обідати, пити чай, спати, у вас болить живіт, міняється настрій, ви закохуетесь чи сваритесь. Усього цього я позбавлений. Я стара залізна бляшанка на рідних кристалах і єдина моя розвага — нова інформація. Скажи, наприклад, ти знаєш діаметри хоча б найбільших малих планет!

— Якщо мені знадобиться, я зазирну в довідник.

— Алісо, суп холоне! — нагадала Поліна.

— А уяви, що ти не матимеш часу заглядати в довідник. Приміром, діаметр Паллади, де на тебе чекає твоя мати, сягає 490 кілометрів. А Веста менша за Палладу майже на сто кілометрів...

— Дякую, — сказала Аліса, яка збагнула, що дуже зголодніла.

Вона сіла до столу в кают-компанії.

— Післязавтра прилітаємо, — нагадала Поліна. — Скучила за мамою?

— Звичайно, скучила, — призналась Аліса. — Більшість мам сидять дома й далі Антарктиди не летять. А моя придумала собі заняття: космічний архітектор! Збожеволіти можна.

— А ти ким будеш? — спитала Поліна. — Теж в архітектурний підеш?

— Ні. Я біолог за покликанням. Буду космобіологом, як батько.

— І сидітимеш удома? І далі Антарктиди ні кроку?

Аліса завважила іронію в тоні Поліни, але вирішила не ображатися. Поліна казала правду. Космобіологові доводиться літати частіше й далі за всіх інших.

— Одна річ експедиція, — мовила Аліса. — Два-три місяці — й додому.

З рубки долинув гучний регіт Посейдона. Робот вочевидь хотів звернути на себе увагу.

— Це ж треба! — рокотав він. — Ерос, бач! Хох-хо-хо-хо!

— Що сталося? — Поліна навіть підвелася з-за столу. — Який Ерос?

— Ерос має форму груші! — повідомив робот. — Груша завдовжки тридцять два кілометри. Навмисне не придумаєш.

— Ти мене злякав, — з полегкістю сказала Поліна. — Не треба так гучно реготати.

— Який вставили динамік, таким і регочу, — огризнувся Посейдон.

— Суп трішки недосолений, — перевела розмову на інше Поліна.

— Ні, дуже смачно, — відповіла Аліса. — А може, ви затримаєтесь на Палладі? А потім би ми вкупі далі полетіли. Я ніколи не була на Плутоні.

— По-перше, мене там чекають, — заперечила Поліна. — А по-друге, ти тоді запізнишся на початок занять.

— Шкода, мені з вами подобається літати, — зітхнула Аліса.

— Мені також з тобою веселіше. І Посейдон до тебе прихилився.

Посейдон, звичайно, все почув. І бажання заперечити примусило його знову втрутитися в розмову.

— Прихилистість мені не притаманна, — категорично заявив він. — Я стара залізна бляшанка...

Тут його слова заглушило виття сирени.

Тривога.

Поліна з Алісою миттю підхопилися й кинулись у рубку.

— Що сталося? — спитала Поліна.

Рука робота лежала на кнопці тривоги. Це він увімкнув її.

— Прямо по курсу невідомий корабель, — випалив робот.

— Ну й що? Тут же бувають кораблі. Навіщо було оголошувати тривогу? — запитала Аліса.

— Це учбова тривога, — відповів робот. — Я перевіряв вашу готовність.

— У першому ж порту списую тебе на берег, — пообіцяла Поліна.

Але оскільки вона погрожувала зробити це в кожному рейсі, Посейдон її слів усерйоз не сприймав.

Раз уже обід було перервано, Поліна опустила в друге пілотське крісло. В будь-якому випадку зустріч із кораблем у космосі — розвага після довгих днів самотності. Поліна ввімкнула збільшення. Корабель поки ще здавався яскравою цяткою, та поступово він виріс, і можна було розгледіти його дископодібну форму.

На дисплеї комп'ютер почав видавати швидкість корабля, його розміри, напрямок руху.

— Турист, — сказав Посейдон, коли виявилось, що корабель невеликий. — Серце болить, відчуваю, що турист.

— У тебе не серце, а безчуттєвий комп'ютер, — нагадала Аліса.

— Комп'ютер, оснащений інтуїцією, а це щось та означає, — уточнив Посейдон.

Поліна ввімкнула зв'язок. І не встигла вона викликати корабель, як в ефірі почулися дивні, ритмічні звуки: три крапки, три тире, три крапки, три тире...

— SOS! — закричав Посейдон. — Турист заблудився. Так йому й треба.

— Справді-бо, сигнал біди, — підтвердила Поліна. — Посейдоне, ми міняємо курс.

— Ну, оце вже зайве, — пробурчав Посейдон, хоч насправді так не думав.

Він одразу ж віддав наказ комп'ютеру, і той почав вираховувати новий курс.

Поліна ввімкнула передавач.

— Корабель "Арбат" на зв'язку, — сказала вона. — Що у вас сталося? Відгукніться.

Корабель не відповів.

— Вимерли туристи, — мовив Посейдон. — А автоматика працює. Я про таке читав. "Летючий голландець" у космосі.

— Як тобі не соромно! — обурилась Аліса. — У людей біда, а ти все жартуєш.

— На жаль, я не маю почуття гумору. Звідкіля бути почуттям у залізної бляшанки, — відповів Посейдон, який чудово знав, що в нього є почуття, і почуття гумору теж.

Поліна не переставала викликати невідомий корабель. "Арбат" змінив курс і пішов на зближення.

Несподівано, коли Поліна уже втратила надію зв'язатися з кораблем, у динаміку почувся слабкий високий голос:

— У мене скінчилося пальне. У мене нічого їсти... я здаюся. Можете брати мене на абордаж.

— Він збожеволів, — мовила Аліса. — Від злигоднів він збожеволів.

— Усі туристи... — почав було Посейдон, але Поліна перебила його.

— Приготуватися до стиковки, — наказала вона.

— Я візьму стиковку на себе, — відповів Посейдон. — Тут небезпечно. Астероїди.

Посейдон мав рацію. В межах видимості екрана темними або світлими цятками вгадувались астероїди, переважно дрібні, як каміння з бруківки, але від цього не менш небезпечні.

Невідомий корабель поволі збільшувався на екранах.

З

За час зближення і стиковки корабель, що зазнавав аварії, більше на зв'язок не виходив.

"Арбат" в умілих залізних руках Посейдона слухняно торкнувся свого побратима. Поки захвати на борту "Арбата" притягували чужий корабель — люк до люка, Аліса розгледіла напис: "ШУК-24"

— Що таке ШУК? — запитала Аліса. — Ти ж усе знаєш, Посейдоне.

— Дещо я знаю, — признався робот. — Без довідника повідомляю: Регістр Сонячної системи, сторінка тисяча дев'ятсот вісімдесят. ШУК — серія з тридцяти планетарних катерів, приписані до Школи Учбового Космоводіння на Марсі. Скорочено ШУК. Ще тридцять таких самих суденець базуються на Місяці, але носять на борту код ШАК, що означає Школа Аматорського Космоводіння. До виходу у відкритий космос не призначені, запас пального обмежений, швидкість низька. Назв не мають, їх розрізняють за порядковими номерами. До речі, я завжди стверджував, що номер куди краще, ніж безглузда назва.

— Посейдоне, я ж казала тобі десять разів — Арбат, це вулиця...

— На якій ти виросла, — докінчив за Поліну робот. — Все одно непереконаливо. Тобі просто хочеться, щоб тобі всі ставили запитання й бачили при тому, яка ти вродлива.

— Що ти розумієш у вроді! — дорікнула Поліна.

— Я відвідав найбільші музеї світу, — відповів Посейдон.

Вони відчули поштовх. Відбулася стиковка.

— Ну, кому йти на ШУК-24? — запитав Посейдон. — Гадаю, що це краще зробити мені Якщо цей турист збожеволів і стрілятиме, то мене не шкода.

— Увімкніть відеозв'язок, — сказала Поліна в мікрофон. — Ми вас не бачимо.

— Я не знаю, як він умикається, — відповів кволий голос.

— Божевільний турист, — упевнено заявив Посейдон. — Я йду його рятувати.

— Залишайся тут, — відповіла Поліна. — Бувають ситуації, коли твій розум виявляється недостатнім. Не ображайся, але я переконана, що на борту цього катера знаходиться нещасна істота, яка потребує передусім ласки.

— Тисячу разів говорив, — зауважив Посейдон, удавши, що не чув Полініних слів, — візьми на базі зброю. Мало що — і ми опиняємося з порожніми руками. Як зараз пам'ятаю — вийшов паш капітан Мержичка на галяву, галява була звичайнісінька собі, нагнувся квітку зірвати — а з квітки...

Тут Посейдон збагнув, що Поліна вже вийшла з рубки. Аліса слідом за нею. Посейдон обернувся до приладів і почав спостерігати перехід у другий корабель на екрані. Він любив побурчати, та все-таки залишався роботом і капітанові підкорявся беззаперечно. А Поліна була його капітаном.

У рубці планетарного катера Поліна побачила хлопчика.

Хлопчик мав років десять-дванадцять, він був худий і невисокий на зріст. Чорні, ледь розкосі очі, темний чуб їжачком.

Побачивши Поліну, хлопчик спробував підвестися з крісла, та зробити цього не зміг — видно було, що він стомився й ослаб.

— Я здаюся, — сказав він. — Ви гналися за мною від самого Марса, так? А я заблудився, потім кінчилося пальне, а на зв'язок я виходити боявся.

— Ти тут один? — запитала Поліна.

— Авжеж, однісінький. Я гадав, що я не злякаюсь, проте було вельми страшно.

Хлопчику вдалось підвестися. Він уперто стиснув губи, й очі в нього звузилися. Його хитнуло, і він, мабуть, упав би, якби Поліна не підхопила його й не підняла на руки.

Так, із хлопчиком на руках, вона й вернулася на свій корабель.

4

На "Арбаті" була лише одна каюта і в ній два ліжка. Там і спали Поліна з Алісою. Посейдон спати не вмів і ночами, якщо не чергував у рубці, поглинав корабельну бібліотеку.

На його щастя, бібліотека була велика й займала небагато місця, бо складалася з мікрофільмів.

Поліна вклала хлопчика на своє ліжко, скинула з нього черевики й укрила пледом.

Тим часом Аліса принесла склянку соку.

— Нехай він вип'є, — сказала Аліса. — Тут самі вітаміни.

Поліна піднесла склянку до губів хлопчика і той слухняно випив її малими спраглими ковтками. Це його так стомило, що він упустив голову на подушку й заплющив очі.

— Ти давно не їв? — запитала Поліна.

— Майже три дні, — відповів хлопчик. — Я дуже спішив і забув узяти з собою їжу.

— Давай я зроблю йому бульйон, — запропонувала Аліса.

— Зроби, — погодилася Поліна, відчиняючи медичну шафочку.

Аліса вийшла з каюти, і тут же в дверях з'явився Посейдон.

Хлопчик розплющив очі й злякано подивився на масивного робота.

— Ні, — промовив він. — Я не турист. Я вчився у школі космонавтики і тому викрав корабель. Але я не хотів розважатися... Я мусив, розумієте, неодмінно... я не мав іншої ради...

Хлопчик знову заплющив очі й заснув.

Аліса зазирнула в каюту, несучи чашку розігрітого бульйону, але Поліна приклала палець до губів і вийшла назустріч.

— Нехай він поспить, — прошепотіла вона.

* * *

Хлопчик прокинувся аж через сім годин.

"Арбат" саме пропливав повз із'їдену кратерами, поборознену тріщинами планету.

Аліса не втомлювалася милуватися цими загадовими, мертвими маленькими світами, деякі були вже обстежені, на інших ще ніхто ніколи не бував. Аліса уявляла, що вони плывуть в океані між рифами й кораловими атолами і вона, юнга на щоглі, все сподівається, що на одному з атолів раптом з'явиться димок і людська постать почне стрибати на березі — це Робінзон, що зазнав аварії, або дикун, який ніколи не бачив вітрильного корабля.

— Скільки їх! — вигукнула Аліса. — От би пожити на якомусь.

— На даний момент виявлено й зареєстровано, — пролунав у відповідь скрипучий голос Посейдона, — шість тисяч вісімсот тридцять дві малі планети, не рахуючи каміння, лічити яке марно, все одно загубиться. Проте зауважимо, що загальна маса астероїдів у тисячу разів менша за масу Землі... Отож теорії, які пояснюють їхнє походження загибеллю планети Фаетон, навряд чи мають право на існування...

Посейдон щойно повернувся з огляду планетарного катера, і тому Поліна перебила його, запитавши:

— Знайшов там що-небудь цікаве?

— Огляд корабля не дав нічого нового, — відповів Посейдон. — За винятком дитячого аматорського посвідчення на водіння учбової машини, виданого на ім'я Юдзо Комури, місце видачі Марсополь, місце постійного проживання місто Осака, Земля.

— Осака — це в Японії, — сказала Аліса. — Я так і подумала, що він японець.

— Не варто квапитися з висновками, — мовив Посейдон. — Міста з такою назвою можуть бути і в інших країнах. До речі, на пульті в рубці мною виявлено оцю фотокартку.

Посейдон поклав на стіл фотокартку літнього, усміхненого чоловіка, чорноокого і схожого на знайденого хлопчика. Підпис під фотокарткою складався з ієрогліфів.

— Хто це такий? — запитала Аліса.

— Що може бути простіше? — здивувався Посейдон. — Тут же чорним по білому написано: професор Такео Комура.

— Це по-японському?

— Авжеж. І треба сказати, що вам пощастило — не в кожного на кораблі працює робот-лінгвіст, талановитий і роботящий поліглот. На щастя, я можу читати й писати по-японському і до того ж непогано пишу танки.

— Що? — здивувалась Аліса.

— Танки — це вид японської поезії, короткі вірші, які в парадоксальній формі розкривають душу природи і поета.

— Ясно, — сказала Аліса. Поліна взяла фотокартку.

— Найпевніше професор Такео Комура — батько нашого знайди.

— Не доведено, — заперечив Посейдон. — У нас на кораблі якось було три Іванови, і жоден із них не був родичем іншим. Цей літній чоловік може виявитися дядьком, сусідом, однопрізвищником хлопчика, нарешті, фотокартка могла залишитися на борту від попереднього пілота...

— Це мій батько, — почувся голос.

Хлопчик стояв у дверях.

— Тебе звати Юдзо Комура? — спитала Поліна.

— Так. Мій батько — професор Такео Комура. Я довго спав?

— Кілька годин. Виспався?

— Я не хотів так довго спати, — відповів Юдзо.

— Ти голодний? — запитала Аліса.

— Чесно кажучи, — признався хлопчик, — я хочу їсти. Але годувати мене необов'язково. Я заслуговую покари.

— Алісочко, розігрій бульйон і зроби сухарики, — сказала Поліна.

Робот ступив крок уперед і зупинився, розглядаючи хлопчика.

— Мене звати Посейдоном, — повідомив він. — Універсальний помічник.

— Я зрозумів, роботе-сан, — відповів хлопчик. — Дуже приємно з вами познайомитися.

— Ти ненароком корабель викрав чи зумисне? — спитала Аліса.

— Зумисне, — відповів хлопчик, похнюпившись. — Але я не мав іншої ради.

Вигляд у нього був такий нещасний, що Поліна пожаліла хлопчика й сказала:

— Юдзо дуже стомився, і він ще слабкий. Не чіпляйтеся до нього з розпитуваннями. Він згодом сам усе нам розповість, правда?

Хлопчик кивнув.

Але Посейдон не погодився з Поліною.

— Я часом просто дивом дивуюся, — мовив він. — Ти, Поліно, плутаєш гуманізм із легковажністю.

— Чому, мій любий? — запитала Поліна.

Ласкаве звертання не заспокоїло робота. Він уперто вів далі:

— Тому що ми не знаємо, кого пригріли на борту. Не виключено, що це небезпечний злочинець, котрий утік із Марса, бо його розшукує патрульна служба.

Поліна зітхнула. Вона не могла терпіти сварок. Але хлопчик несподівано підтримав робота.

— Ваша правда, роботе-сан, — сказав він, не підводячи голови, — Я заслужив найсуворішої кари. І, напевно, мене розшукує патрульна служба. Я спочатку вирішив, що ви і є патрульна служба.

— Але чому тебе розшукують? — запитала Аліса. — Тому що ти викрав корабель?

— Авжеж. Я викрав космічний корабель і мало не занапастив його. І ви слушно зробили, що погналися за мною й піймали мене.

— Ми тебе не ловили, — заперечила Поліна. — Ми почули твій сигнал біди й поквапилися тобі на допомогу.

Цієї миті "Арбат" смикнувся, міняючи курс, певно, знову на шляху з'явився якийсь маленький астероїд.

— Трохи не налетіли на риф! — повідомила Поліна.

— Сідай, — мовила Поліна, показуючи Юдзо на крісло. — Я маю тобі сказати, що лечу в справах на Плутон, а Аліса — донька моїх друзів і вирушає до мами на Палладу.

— Щаслива! — вихопилось у хлопчика. — Ти знаєш, де твоя. мама.

— У тебе сталося нещастя, — почала Поліна. — Інакше б ти ніколи не зважився на такий безумний вчинок.

— Що за розмова з малолітнім злочинцем! — утрутився Посейдон. — Різкіше, Поліно, суворіше. У тебе зовсім немає металу в голосі.

Поліна тільки відмахнулась од робота.

— І не пробуй заткнути мені рота! — обурився Посейдон.

Йому хотілося сварки.

— Ще слово, і я попрошу тебе вийти, — попередила тоді Поліна.

— Мовчу, — відповів Посейдон. — Мовчу під загрозою неминучої розправи. Але внутрішньо не здамся.

— Не зважай на нього, — сказала Аліса японському хлопчикові.

— Він старий і нервовий, хоча з роботами такого не повинно траплятися. Краще розкажи нам, що ж у тебе сталося.

— Мій батько, — почав Юдзо, — геолог, професор. Після того як померла наша мама, він забрав мене на Марс і ми там дуже дружно жили. А чотири місяці тому він полетів на астероїди в експедицію. Він полетів один на кораблі "Сакура". З дороги надсилав мені листи й космограми. Остання космограма була з Вести. Він писав у ній, що полетить далі, до малих астероїдів. Але потім він зник.

— Як це так зник? — здивувалась Аліса.

— Ніхто нічого не знає. Його шукали. І напевне шукають і зараз. Та астероїдів надто багато.

— Тут сам чорт ногу вломить, — озвався Посейдон.

— А я дуже сумував без батька, — мовив Юдзо, і голос у нього затремтів.

Він проковтнув сльози й відвернувся. Всі мовчали, бо розуміли, що втішити хлопчика не можна. Він був надто гордий.

— Мені здається, — провадив далі хлопчик, — що батькові потрібна моя допомога. Йому зле. Мені всі казали, щоб я терпів і чекав, що батька знайдуть. Але вони насправді думали" що батько чагинув, і навіть корабля не знайшли. І нарешті мені сказали, що мене відвезуть на Землю, до моєї тітки в Осаку. Та я знаю, що батько живий! Я краще їх усіх знаю! Я знаю!

— Заспокойся, Юдзо, — сказала Поліна, обіймаючи хлопчика. — Ми тебе розуміємо. Ти не міг полетіти на Землю, полетіти далеко від батька.

— І ти взяв учбовий катер! — вигукнула Аліса. — Молодчина! Я б на твоєму місці зробила те саме.

— І безглуздо, — втрутився Посейдон. — Якщо ти викрадаєш корабель, то неодмінно треба взяти з собою чимбільше пального й харчів.

— Мені не було коли. Я прокрався вночі на космодром. Я знав цей корабель, бо я на ньому вчився в дитячій космічній школі. Та я не міг нести з собою продуктів. Я дав собі слово, що не вернуся, поки не знайду батька. Але я не подумав, як далеко треба летіти і як довго треба шукати. У мене скінчилися продукти, а потім кінчилось пальне. І я вже не міг вернутися назад. У мене була слабка рація, й на Марсі мене не чули.

— Ще б пак. Ніхто не думав, що учбовий катер полетить так далеко. Для цього він не призначений. Це все одно що на відкритому човникові вийти в океан. Твоє щастя, що ми тебе зустріли.

— Я вам вельми вдячний, роботе-сан, — сказав Юдзо. — Але я не міг учинити інакше..

— Не знаю, не знаю. В будь-якому випадку ти вчинив як людина. Ви, люди, дуже нерозумні істоти.

— Якби ми були дуже розумними, Колумб ніколи б не відкрив Америки, — мовила Аліса, їй сподобався Юдзо, і вона гадала, що на його місці вчинила б так самісінько.

— У даній ситуації, — зауважив робот, — найрозумніше хлопчикові випити ще чашку бульйону, а мені вийти на зв'язок із Марсом і повідомити, що ми підібрали хлопчика Комуру. Я уявляю, яка паніка панує на Марсі — пропала дитина!

— Розігрій бульйон, — попрохала Поліна робота.

— Ну от, хіба це заняття для Посейдона? — пробурчав робот, але відразу ж пішов у камбуз.

— Що ж ти робитимеш, коли повернешся на Марс? — запитала Аліса хлопчика.

Хлопчик відповів не одразу. Але потім наважився і сказав упевнено:

— Я знову візьму корабель. Випрошу, вкраду, якщо треба... і знову полечу шукати батька. Тільки боюся, що буде вже пізно.

— Дивно, — озвалась Поліна, — я просто не знаю випадку, щоб безслідно пропав корабель. У Сонячній системі, де всі дороги сходжені, де так мало небезпек.

— Неправда твоя! — відповів із камбуза Посейдон. — Один пояс астероїдів може похвалитися безліччю жертв. За останні місяці це, напевно, вже шостий випадок. Я саме перед вильотом проглядав зведення рятувальної служби. Безвісти пропали вантажні кораблі "Робінзон" та "24-біс", невідомо, куди подівся корабель "Гучний сміх". Досі невідома доля двох туристських кораблів. І як знайдеш корабель, якщо він розбився на такому ось астероїді.

Посейдон отак міркуючи, повернувся в рубку і, перед тим як увімкнути передавач і повідомити про хлопчика на Марс, подивився на центральний екран.

На екрані красувалася сплющена чорна куля. Астероїд не відбивав світла й здавався чорним провалом у зоряному небі.

Посейдон простяг руку до передавача й завмер.

— Поліно, — сказав він. — Ти нічого не відчуваєш?

— Дуже дивно, — відгукнулась Поліна. — Мені здається, що збільшилася сила тяжіння.

— Поглянь на прилади. Ми міняємо курс.

— Але я не давала такого наказу комп'ютеру, — відповіла Поліна.

Вона швидко пройшла до пульта керування і увімкнула запит комп'ютеру. Чорний астероїд, матовий, непроникний, поволі збільшувався на екранах. У ньому було щось зловісне.

Поліна й Посейдон прочитали показання комп'ютера.

— Дивно, — сказала Поліна.

— Яз таким феноменом іще не мав справи, — відповів Посейдон.

— Що сталося? — запитала Аліса.

— Поле тяжіння цього астероїда у багато разів більше за розрахункове, — пояснила Поліна.

— Він як магніт? — допитувалась Аліса.

— Можна сказати й так, — згодився Посейдон.

— Ура! — крикнула Аліса. — Виходить ми зробили відкриття.

— Не знаю, як щодо відкриття. — Посейдон усівся в крісло пілбта. — Але доведеться тікати від цього відкриття, аби не розбити об нього носа. Прошу пасажирів пристебнутися.

— Так, діти, — підтвердила Поліна. — І, будь ласка, не гайте часу.

Аліса натиснула на кнопку в задній стіні рубки, і з стіни вивалилися, розкладаючись, два крісла. Вона всілася в одне й сказала Юдзо:

— Мерщій же!

Вони пристебнулися амортизаційними поясами.

— До прискорення готові? — запитав Посейдон.

— Я готова, — сказала Поліна.

— Ми готові, — сказала Аліса.

— Є прискорення, — сказав Посейдон.

У рубці було дуже тихо. Ледь чутно дзижчали прилади. Посейдон збільшив потужність двигунів, і "Арбат" почав боротися з силою, яка притягувала його до чорного астероїда.

У перші хвилини Аліса відчула, як її втискує в крісло, — корабель почав вириватися з павутини. Та це тривало недовго. Аліса почула похмурий голос Посейдона:

— Комп'ютер каже, що нашої потужності не вистачить.

— Чому? — спитала Поліна.

— Сила тяжіння збільшується. Але цього бути не може, — відповів Посейдон.

— Чому? — здивувалась Аліса.

— Тому що цього не може бути ніколи.

Вражені такою категоричною заявою робота, люди замовкли.

— Що робити? — запитав після паузи Посейдон.

— Ти що пропонуєш?

— Ми з комп'ютером, — мовив Посейдон, — вважаємо, що цей феномен краще вивчати на місці. Для цього найліпше опуститися на астероїд і з'ясувати, в чім річ.

— Тобто здатися якомусь нещасному шматкові каменю? — спитала Аліса.

— Здатися каменю неможливо. Але щоб тебе не образати — ви ж такі горді, — я пропоную з доброї волі опуститися на астероїд і його швиденько дослідити.

— Знайти там генератор гравітації, — сказала Аліса, — і вимкнути його?

— От бачиш, які ми кмітливі! — погодився з Алісою робот.

— А якщо підемо на межі двигунів? — запитала Поліна.

— Тільки марно витратимо пального, — відповів Посейдон. — До того ж, я не дозволю збільшувати навантаження. Моя перша й найважливіша функція — охороняти людей. На борту є дві юні істоти, яким такі перевантаження шкідливі. І якщо ти, капітане, накажеш мені вести далі боротьбу з астероїдом, я скажу тобі: пробач, Поліно, я проти.

Астероїд займав тепер уже екран. Корабель зносило до плями посеред астероїда, яка навіть на тлі чорноти здавалася провалом.

— Там якась заглибина, — сказав Юдзо. — Напевно, яма.

— Велика яма, — додав Посейдон. Поліна обрала рішення.

— Слухайте мене уважно, — мовила вона. — Я зменшую навантаження на двигуни, і ми будемо спускатися на астероїд. Усім увімкнути амортизацію крісел за аварійним розкладом. Нас притягуватиме, і ми падатимемо на астероїд дедалі швидше. Перед самісінькою його поверхнею я ввімкну двигуни на повну потужність, щоб нам не розбитися. Будьте до цього готові й не пищати.

— Єсть не пищати, капітане, — відповіла Аліса й перед тим, як увімкнути аварійну амортизацію свого крісла, ввімкнула її на кріслі хлопчика.

Обидва крісла випустили із спинок пружкі широкі захвати і ніби ввібрали в себе своїх пасажирів. Ніжно, але рішуче, наче вони мали живі людські руки.

Підлога немовби попливла з-під ніг — це Поліна, теж закутана в крісло, ввімкнула двигуни, залишивши тільки допоміжні гальмівні мотори.

Чорна стіна астероїда перетворила екран у непроникно темну пляму. В центрі плями щось мигтіло. Та Аліса не встигла розгледіти, що це, бо корабель ураз просто здригнувся, піднатужився, намагаючись подолати тяжіння, яке хотіло розтрощити його об чорне каміння. Він повис за кілька десятків метрів над поверхнею астероїда і потім, здаючись на милість астероїда, опустився на кам'яне дно западини.

І хоч Поліна зробила все можливе, удар був таким сильним, що "Арбат" підскочив на амортизаторах, ударився знову, нахилився і завмер...

Світло погасло.

Настала тиша.

5

— Усі живі? — пролунав у темряві голос Посейдона.

Клацнула застібка амортизаційного крісла, потім другого. Хтось застогнав.

— Спокійно, — сказав Посейдон. — Зараз підімкну себе до аварійного освітлення.

Відразу ж загорілося слабе світло під стелею рубки.

Друга лампа загорілася в лобі Посейдона.

Люди вилізли з крісел, приводили себе до ладу. На щастя, ніхто сильно не постраждав. Тільки Юдзо подряпав щоку — зірвався один із дисплеїв і зачепив його. Алісине крісло похилилося, але встояло. Головний екран розбився, проте допоміжні працювали.

— Це ти стогнав, Юдзо? — запитав Посейдон, дивлячись на хлопчика.

У нього по щоці простяглася червона смужка.

— Ні, — відповів хлопчик упевнено.

— Це я стогнала, — призналась Поліна. — Я згадала, що посуд у шафі був не закріплений.

— Ой, там моя улюблена чашка! — вигукнула Аліса, кидаючись у кают-компанію.

Посейдон морочився з освітленням. Поступово світло ставало дедалі яскравіше.

— А тяжіння тут нормальне, — зауважила Аліса, — як на Місяці.

— Авжеж, менше за земне, — мовив робот. — Я це вже завважив. Загорілося світло і в кают-компанії.

Аліса розчинила шафу й звідтіля посипалися черепки чашок і тарілок.

— Я не раз попереджав, — заявив робот, почувши дзенькіт, — що корабельний посуд має бути металевий або пластиковий. Пристрасть людей до порцеляни нерозумна.

— А моя чашка ціла, — озвалась Аліса.

Поліна пройшла до аптечки, дістала пластр і спирт.

— Алісо, — попрохала вона, — подбай про Юдзо. А мені треба вийти на зв'язок із Марсом.

— Давно пора, — сказав Посейдон, обертаючись до рації.

Юдзо тим часом підійшов до ілюмінатора й намагався розгледіти, що діється зокола.

Алісі довелось потягти його за руку, він одійшов від ілюмінатора і дав помити й заклеїти щоку. Спирт боляче щипав, але Юдзо навіть не скривився.

— А раптом мій батько... — почав Юдзо. — Адже його теж могло притягти.

— Ну що, Посейдоне? — спитала Поліна. — Налагодив зв'язок?

— Доведеться потерпіти, — відповів Посейдон. — Рація розбита.

— От жаль! — зітхнула Поліна. — І скільки тобі треба часу?

— Години зо дві, — відповів робот. — Я дістану запасні частини.

Поліна очистила пульт від черепків і спробувала увімкнути зовнішній прожектор.

— Постривай, — зупинив Посейдон. — Не жіноча це справа лагодити освітлення.

Він одкрив кожух пульта, змінив один із блоків і за ілюмінатором стало ясно — промінь потужного корабельного прожектора розітнув темряву. Всі підійшли до ілюмінатора.

— Ой! — першою вигукнула Аліса. — Що це означає?

6

Корабель "Арбат" опинився у великому круглому заглибленні, схожому на місячний кратер. Стіни кратера були високі й круті. Але, подив викликало не це, а те, що "Арбат" опинився в кратері не сам.

Довкола нього лежали кораблі й уламки кораблів.

Деякі, певно, розбилися давно і не можна було вгадати, якими вони були раніше. Інші кораблі були обідрані, немовби якийсь жартівник зривав із них обшивку, залишаючи тільки скелети шпангоутів. Треті розбилися під час посадки. Але два чи три кораблі здавалися цілісінькими.

Посейдон поволеньки вів променем прожектора по цьому дивному звалиську, і промінь по черзі висвітлював тих, що зазнали аварії.

Ось промінь завмер на золотому написові на борту корабля.

— "Робінзон", — промовила Аліса.

— Здрастуй, дідугане, — привітався Посейдон. — Коли ми бачилися з тобою востаннє? Здається, на Ганімеді. Ти на вигляд був куди кращий. Ось ти де пропав, ось де завершив свій славний шлях!

Промінь прожектора пішов убік. Зупинився, освітив напис "Гучний сміх".

— Яка дивна назва, — озвалась Поліна, дивлячись на понівечений обідраний корабель.

— Ти не чула? — спитав Посейдон. — Це була дивна компанія. Прихильники веселої музики. Вони літали по різних планетах із концертами. Співаки й клоуни.

— Невже вони загинули?

— Якщо всередині астероїда немає атмосфери, — сказав Посейдон, — тоді діватись нікуди.

Промінь тим часом повз далі й раптом пролунав відчайдушний крик Юдзо:

— Це батько! Батько тут! Я казав, що знайду батька!

Хлопчик показував на корабель, що лежав за "Гучним сміхом". На борту був напис "Сакура". І знак геологічної служби.

— Це наш корабель! — повторював Юдзо. — Пустіть мене, будь ласка, туди. Я там мушу бути.

— Там його нема, — тихо мовила Поліна.

Під холодним безжАлісним світлом прожектора видно було, що корабель постраждав під час посадки, до того ж частину металевої обшивки знято.

— Але я все одно мушу туди піти, як ви не розумієте! — наполягав Юдзо. — Батько міг залишити там записку. Хоч би записку...

— Заспокойся, Юдзо, — благала Поліна. — Ми неодмінно підемо туди й оглянемо корабель.

— Ти сказав, що всередині астероїда може бути атмосфера? — запитала Аліса у робота. Вона спитала неголосно, тому що не вірила в це.

— Навряд, — відповів Посейдон. — Астероїди — мертві тіла. На них немає атмосфери. Вона б не змогла втриматися, бо притягання надто мале.

— Але тут притягання велике!

— Поглянь за ілюмінатор. Ясно ж — тут вакуум.

— А всередині?

— Всередині камінь, — відповів Посейдон.

— А якщо всередині зроблено порожнину і в ній сидять люди, у яких є генератор гравітації?

— Ну, Алісочко, ти мені починаєш розповідати фантастичний роман. Хто й чого сидітиме в мертвому астероїді?

— Космічні пірати! Вони зумисне пробралися в Сонячну систему і зробили таку пастку. Затягують кораблі, а потім їх грабують, а пасажирів беруть у полон.

— Фантазерка! — рішуче мовив Посейдон. — Навіть якби пірати й змогли непомітно проникнути в Сонячну систему, навіщо їм грабувати вантажний корабель "Робінзон", який везе запасні частини до бурильних установок, навіщо їм грабувати "Гучний сміх", що на ньому летять музиканти, все багатство яких — сурми та барабани? Навіщо їм грабувати "Саиуру", на якій професор Комура везе зразки гірських порід?

— Посейдоне, ти не розумієш простих речей, — втрутилася Поліна, котра відчинила стінну шафу, щоб дістати свій скафандр. — Не можна віднімати у людей надію.

— Надія — це гіпотеза, не підкріплена фактами, — заперечив Посейдон.

— Поки що не підкріплена, — сказала Поліна. — Але факти можуть з'явитися.

— Нелогічність людей мене часом обурює, — буркнув Посейдон.

Юдзо підійшов до шафи зі скафандрами слідом за Поліною і зупинився.

— А де мій скафандр? — запитав він. — Ой, ми ж його залишили на катері!

— З катером доведеться зачекати, — промовив Посейдон.

Він перевів промінь прожектора ближче, аж до "Арбата", і стало ясно, що пришвартований до нього катер ШУК-24 не витримав аварійної посадки.

— Не турбуйся, — заспокоїла Поліна хлопчика. — Я піду на "Сакуру", а Посейдон огляне катер і принесе тобі скафандр.

— Якщо від нього що-небудь лишилося, — засумнівався Посейдон.

— Я візьму Алісин скафандр, — сказав Юдзо.

— Послухай, — суворо заперечила Поліна, — ти на космічному кораблі. У невідомій ситуації. Капітан корабля — я. І зараз усі підкоряються мені беззаперечно. Тобі це зрозуміло?

— Зрозуміло, капітане-сан, — відповів хлопчик. — Та, може, все-таки я візьму Алісин скафандр?

— Ми навіть не знаємо, де ми опинилися, — терпеливо пояснювала Поліна хлопчикові. — Ми не знаємо, що нас чекає. Ви з Алісою, хоч би що сталося, залишаєтесь у кораблі Тут безпечніше.

— Слушно, — підтримав Поліну Посейдон. — А то доведеться і вас рятувати. До речі, астероїда з такими параметрами в повному списку малих планет немає. Але, може, все-таки в "Сакуру" теж сходжу я? Коли що — мене навіть не треба рятувати. Я — стара залізна бляшанка...

— Чули, — відповіла Поліна. — Нічого нового. Мерщій принеси скафандр Юдзо. Він може нам знадобитися. І негайно ж назад. Ти відповідаєш за безпеку дітей.

— І без твоїх наказів знаю, за що відповідаю. — Посейдон був невдоволений, він боявся за Поліну.

Поліна перевірила скафандр, опустила шолом. Її голос у динаміку шолома звучав глухо, ніби крізь подушку.

— Я спробую зв'язатися з Марсом по рації "Сакури", — сказала вона і відкрила люк у перехідник.

Перш ніж люк закрився, Посейдон устиг сказати навздогін:

— Ставлю сто проти одного, що ніякої рації там і нема.

Клацнув замок перехідника. Через півхвилини Поліна з'явилася на чорній гладенькій поверхні астероїда.

— Перевіряю зв'язок, — долинув її голос.

— Зв'язок стійкий, — відповів робот.

— На випадок будь-якої несподіванки капітаном корабля залишається Аліса Селезньова, — розпорядилася Поліна.

— Ясно;— мовив робот, стежачи променем прожектора за Поліною.

Він не заперечував, бо за космічними правилами робот не може командувати кораблем, на якому є люди. Навіть якщо він розумний, досвідчений, універсальний робот. Звичайно, фактично без Поліни головним буде він, але в критичній ситуації останнє слово залишиться за Алісою, хоч Алісі всього одинадцять років.

— Я все зрозуміла, — сказала Аліса, дивлячись, як на екрані зменшується блискуча фігурка Поліни.

Поліна обходила уламки кораблів і часом розмірковувала вголос:

— Бачу корабель незнайомої конструкції — його вам не видно, він лежить за "Гучним сміхом". Вочевидь не з Сонячної системи. І опинився тут давно. Отже, цей астероїд не перший день притягує кораблі. Дивно, що досі його ніхто не помітив. Уже двадцять років тому тут працювала комплексна експедиція. Вони не могли пропустити такого великого тіла. Як ти гадаєш, Посейдоне, який радіус астероїда?

— Трішечки більший за кілометр, — відповів Посейдон. — Але форма в нього неправильна, він схожий на сплюснуту кулю або на сочевицю. Ми опустилися на втисненому боці.

— Підходжу до "Сакури", — сказала Поліна.

Коли Поліна зупинилася біля корабля, стало ясно, що "Сакура" разів у п'ять вища за неї. Поліна вголос описувала свої дії. Так належить робити, якщо розвідник один вийшов із корабля.

— Бачу люк, — говорила вона. — Люк відкритий. Кришки нема. Отже, і в кораблі нікого. І все-таки я зайду всередину, огляну корабель і спробую з'ясувати, в якому стані рація. Посейдоне, ти приніс скафандр?

— Пам'ятаю, — відповів Посейдон. — Алісо, ти залишаєшся на зв'язку, знаєш, як керувати прожектором?

— Усе знаю.

Посейдон пішов до перехідної камери, а Аліса слухала, як Поліна розповідає про те, що бачить на "Сакурі".

Юдзо розривався між "Сакурою" та учбовим кораблем. Він навіть підбіг до люка, ніби хотів поквипити Посейдона, який поволі вовтузився біля люка учбового катера. Юдзо сподівався, що як тільки він одержить скафандр, то зможе теж побігти до "Сакури".

— Я всередині "Сакури", — було чутно голос Поліни. — Дивне видовище. Немовби тут бушував якийсь розбійник. Обшивку обдерто, прилади потрощено, посуд розбито, кудись поділися всі речі з каюти і кубрика. І рацію... рації нема. Вона вирвана і зникла.

— А записка? — крикнув Юдзо. — Батько мав залишити мені записку!

Поліна не чула хлопчика й говорила далі:

— У шафі нема скафандра. Отже, батько Юдзо встиг надіти його.

Аліса подумала, що якщо хтось пограбував корабель" то могли взяти скафандр. Ясно, що Поліна сказала останню фразу, аби заспокоїти Юдзо.

— Більше мені тут робити нічого, — мовила Поліна, — Доведеться нам шукати шлях усередину астероїда.

Можливо, Посейдон не мав рації, коли висміював Алісину теорію про піратів.

— Алісо, поглянь! — пролунав гучний голос Юдзо.

Аліса обернулась до ілюмінатора, який дивився на учбовий катер.

Вона побачила, як Посейдон підходить до корабля, несучи скафандр Юдзо.

Але хлопчика схилювало не це.

— Що сталося? — запитала Аліса.

— Поверни прожектор правіше! — попрохав Юдзо. — Ще правіше. Бачиш?

Промінь прожектора вихоплював із темряви остови кораблів, кам'яні брили, понівечені шматки металу... І раптом Аліса помітила рух. Від стіни кратера до корабля поспішали якісь постаті. Незрозумілі істоти були в чорному, і тому важко було розібрати, що вони собою являють.

Цієї миті відчинилися двері перехідника, і зі скафандром у руці з'явився Посейдон.

— Бережися, Посейдоне! — покликала його Аліса.

Той відразу збагнув, у чім річ, кинув скафандр хлопчикові, а сам метнувся до пульта, щоб увімкнути збільшення на екрані.

— Поліно, — сказав він, вдивляючись у рухливі постаті, — ми бачимо людей. Вони наближаються до "Сакури" і до нас.

— Дуже добре, — відповіла Поліна, — я виходжу їм назустріч. Отже, тут працює якась невідома нам лабораторія,

— Обережніше, Поліно! — втрутилася в розмову Аліса. — Хоч Посейдон не вірить, я все одно думаю, що тут космічні пірати. Невже може бути лабораторія, яка розбиває і грабує кораблі?

— Увага, — промовив Посейдон. — Це не люди.

— А хто? — спитала Поліна.

— Це прихідді. Можливо, тобі залишитися в "Сакурі"?

Та було видно, що Поліні не пощастить зникнути. Темні істоти поділилися на дві групи. Одна з них поспішала до "Арбата", друга кинулася до "Сакури".

— Вони йдуть до тебе, — попередив Посейдон. — Гадаю, вони стежили за нами і знають, що ти на борту "Сакури". Я йду до тебе на допомогу.

— Залишайся на кораблі, — сказала Поліна.

— Не можу. Ти в небезпеці. "Арбат" можна зачинити, й діти протримаються в ньому до мого повернення. Ти беззахисна.

І, не витрачаючи більше слів, Посейдон рушив до перехідної камери.

— Я теж виходжу, — почула Аліса голос Поліни. — А то я почуваю себе в цій коробці, як щур у пастці.

— Посейдон пішов до тебе, — мовила Аліса.

Вона дивилася, як Посейдон сягнистими кроками поспішає по відкритому простору. Потім вони побачили й Поліну. Поліна вийшла з "Сакури" саме в той момент, коли до "Сакури" підбігли перші з чорних постатей.

— Хто ви? — встигла запитати Поліна.

І враз чорні постаті накинулись на Поліну, наче зграя вовків на оленя, й повалили її на каміння.

— Посейдоне... — Й цієї миті зв'язку не стало.

Певно, чорні істоти зірвали з шолома антену.

Посейдон мчав до Поліни величезними стрибками.

Але добігти до неї не зміг.

Кілька чорних постатей зустріли його, і він ударився об них, зім'яв найближчих суперників, та не витримав ваги решти.

— Увага, Алісо! — долинув до рубки його голос. — Із корабля не виходити. Я тимчасово припиняю опір, щоб проникнути в астероїд слідом за Поліною. Чекайте мене...

На цьому урвався і зв'язок із Посейдоном.

У рубці панувала тиша.

Аліса та Юдзо залишилися самісінькі.

7

Аліса помітила, що Юдзо поспішає, натягує скафандр. Вона подумала, що і їй не завадить одягтися. Може, доведеться вийти з корабля. Вона побігла до шафи, аби зняти останній скафандр.

— Стеж, щоб вони не підійшли, казатимеш мені, де вони, — крикнула вона Юдзо.

Добігши До шафи, вона зупинилася. Ні, спершу треба зачинити корабель. Аліса піднялася навшпиньки, щоб увімкнути екстрений замок. На будь-якому кораблі є ця система електронного блокування — коли її ввімкнено, люк не відімкнути ніяким ключем. Тільки розрізавши обшивку корабля, можна в нього проникнути.

— Вони йдуть сюди, — сказав Юдзо.

— Всі?

— Ні. Майже всі потягли до стіни Поліну й По сей до на. А троє йдуть сюди.

— Ех, шкода в нас нема бластера, — зітхнула Аліса.

— Так, — згодився Юдзо. — Зараз би ми їх розстріляли.

— А раптом... — Аліса задумалась, тримаючи в руках скафандр. У неї буйна уява, і вона вміє придумувати неймовірні пояснення подіям. — А раптом цей астероїд некерований? А чорні істоти — тутешні рятувальники. Тільки вони не з нашої системи і не знають мови. От вони й витягають із кораблів усіх, хто зазнає аварії, щоб сховати їх усередині астероїда.

— Я не вірю! — мовив Юдзо. — Рятувальники не кидаються на людей, як звірі.

Аліса натягла скафандр, наділа шолом, та поки що не стала опускати забрало. Це можна зробити в одну секунду.

— Вони підійшли до корабля, — повідомив Юдзо.

— Подивимося, що вони робитимуть, — відповіла Аліса.

Чекати довелося недовго. Пролунав удар у люк. Потім ще один, сильніший за перший.

— Діти мої козенята, — сказала Аліса, — це я прийшла, молочка принесла.

— Що ти говориш? — здивувався Юдзо.

— Це дитяча казка, ти її не знаєш. Один вовк переодягся козою і прийшов у дім до кози, щоб з'їсти її дітей.

— Я знаю таку казку, — відповів Юдзо.

— Тільки нас не ошукаєш, — мовила Аліса.

Наступний удар був сильніший.

— Чим вони стукають? — подумав уголос Юдзо. — Що в них, кулаки залізні?

Удари сипалися один за одним, одноманітно й монотонно.

— Якщо вони не зовсім ідіоти, — сказала Аліса, — то що-небудь придумають.

І ніби у відповідь на її слова до корабля підійшло ще кілька чорних істот. Один із них притягнув щось схоже на бластер, але з довгим дулом.

Вузький білий промінь вихопився з бластера й торкнувся люка.

— Пропалять, — забідкалась Аліса. — Напевно пропалять.

— Щи будемо битися, — спаленів Юдзо.

— А яка користь? — запитала Аліса. — Якщо вони Посейдона здолали, то ти недовго протримаєшся.

— А що робити? Краще загинути з честю.

— Логіка не для мене, — мовила Аліса. — Я ще школи не закінчила. Надівай шолом.

Поки Юдзо, поглядаючи в ілюмінатор, за яким чорні істоти наполегливо свердлили обшивку "Арбата", надівав шолом, Аліса відкинула куток килима в кают-компанії. Там, вона знала, був невеликий люк, який вів у технічний відсік "Арбата". Якось при ній Посейдон лазив туди, щоб перевірити системи опалення.

Юдзо проліз у люк першим, потім туди ж опустилась Аліса, закривши за собою люк так, щоб, коли вона його закриє, куток килима опустився на старе місце. Вона не бачила, вдалося їй це чи ні, люк закрився. Було так тихо, що чути було, як часто дихає Юдзо.

Аліса ввімкнула на хвилюшку шоломовий ліхтар.

Відсік, у якому вони ховалися, був низьким і тісним, хоч дуже довгим. Уздовж нього тяглися дакти повітроводів, труби опріснювачів, опалювальні шланги. Аліса поманила Юдзо за собою, і вони відповзли чимдалі від люка.

— Тепер тихо, — прошепотіла Аліса, — мовчи, хоч би що сталося.

Чекати довелося недовго.

Хвилин із п'ять.

Спочатку вони відчули рух повітря. Це означало, що чорні істоти, яких Аліса для себе називала бандитами, все-таки відкрили люк "Арбата". Повітря відразу вилетіло з корабля, як вилітає повітряна булька, якщо швидко опустити під воду глечик. Правда, з відсіку, де сховалися Аліса з Юдзо, повітря вилетіло не так швидко — хоч він і не був герметичним, але щілини й канали, якими він сполучався з основними приміщеннями корабля, були невеликі й повітря знадобилося кілька секунд, щоб вибратися з відсіку. Скафандри дітей умить пристосувалися до зміни тиску, проте Аліса звично відчувала перехід у вакуум, подібний до того, як буває, коли виходиш із корабля у відкритий космос.

Потім пролунали кроки.

Та Аліса почула їх не вухами — звуки не поширюються у вакуумі. В космосі завжди панує тиша. Але вібрацію підлоги під важкими кроками бандитів вони відчули.

І якщо прикласти руку в рукавичці до стелі відсіку, то можна вгадати кожен крок тих, хто нагорі.

Бандити досить довго ходили по кораблю. Потім корабель почав здригатися сильніше, ривками, й Аліса не відразу збагнула, що бандити вчинили грабунок. Вони відламують, виривають, відкручують прилади й речі і забирають із собою.

Далі зненацька з'явилась над головою, там, де був люк, тонка кругла смужка світла. Отже, хтось відгорнув килим. Аліса завмерла, чекаючи, що зараз бандит відкриє люк.

Та цього не сталося. Замість цього невдовзі настала тиша. Корабель спорожнів.

— Що робити? — спитала Аліса.

— А що? — не зрозумів Юдзо.

— Я думаю, що вони пішли, бо забрали з корабля різні речі Але найпевніше вони повернуться. І тоді неодмінно залізуть у цей відсік. Боюся, що нам тут не відсидітися.

— Тоді давай виліземо, — сказав Юдзо. — Мені тут обридло.

— У нас мало часу, — відповіла Аліса й поповзла до люка. — Адже вони можуть працювати в кілька змін. Одні йдуть, інші приходять, ми не знаємо, скільки їх тут.

Сказавши так, Аліса відкрила люк і, огледівшись, швидко вибралась назовні. Слідом за нею виліз Юдзо.

На кораблі нікого не було. Але за ті хвилини, поки бандити безчинствували на ньому, корабля було не впізнати. Зникли прилади, посуд, навігь меблі, простирадла й одяг, пульт керування став скелетом пульта. Навіть килим забрали.

Аліса кинулась до ілюмінатора. Прожектор тепер не горів, та їй вдалося побачити невиразні тіні бандитів. Вони віддалялися до стіни кратера. Йшли ланцюжком, тягнучи здобич. Два останніх бандити несли згорнутий трубкою килим із кают-компанії.

— Ходімо, — запропонувала Аліса.

— Куди? На "Сакуру"? — спитав Юдзо.

Хоч Поліна і сказала, що на "Сакурі" нічого нема, він хотів туди потрапити: а раптом Поліна не помітила чогось важливого, якогось послання, призначеного тільки для очей Юдзо.

— Ні, — мовила Аліса. — Я гадаю — найкраще нам піти за бандитами. Треба побачити, як вони заходять усередину астероїда.

— А якщо вони нас помітять?

— Коли боїшся, йди на "Сакуру" і сиди там, чекай.

— Я нічого не боюсь, — образився Юдзо.

І першим пішов до люка.

Люк був зірваний і валявся на камінні поряд із кораблем.

Вони вийшли з корабля і швидко пішли слідом за бандитами.

Поліна не помітила, як відчиняються двері всередину астероїда. Хоч і намагалася це зробити. Винуваті в цьому були чорні безликі істоти, що тягли її до стіни кратера, заважаючи один одному, метушачись, штовхаючись. Вони нагадували Поліні мурах, які тягнуть до мурашника спійманого жука. Начебто нетямущі, але поволі жук усе-таки посувається до мурашника.

Відкрився перший люк, істоти зупинилися, чекаючи, напевно, коли врівноважиться тиск. Потім відкрився другий люк. Поліна зрозуміла, що всередині астероїда є повітря.

Вона опинилася в темному коридорі, і її знову потягли вперед.

Кроків через сто попереду зазоріло тьмяне світло. Під стелею коридора мигтіла слабенька лампа. При світлі її було видно, що коридор висвердлено в породі, причому зроблено це не дуже акуратно, й стіни були не облицьовані. Вздовж них тяглися кабелі, проводи, на всьому була пилюка, і Поліна відчула атмосферу запустіння.

Поліна намагалася розгледіти своїх супротивників, але світла було мало, а ліхтар у шоломі вона не зважилася ввімкнутій, побоюючись, щоб його розіб'ють, — здогадалися ж вони зірвати антену зовнішнього зв'язку.

Невдовзі трапилася ще одна лампа. Потім Поліна побачила хід, що вів праворуч. Його було перегороджено невисоким бар'єром. І їй здалося, що з-за бар'єра визирає бліде людське обличчя, скоріш за все обличчя дитини. Вона не була впевнена, чи бачила це обличчя насправдці їй тільки здалося. Істоти не давали їй ні секунди спокою — смикали, штовхали, тягли вперед.

— Та не штовхайтесь ви! — сказала Поліна. — Я й так іду. Хоч би пояснили, чого вам від мене треба.

Проте її слова аж ніяк не подіяли на чорних істот. Вони так само тягли її вперед. Ще через кілька метрів Поліна відчула, що підлога пішла вниз, вона ледь не впала від різкого поштовху.

Попереду відчинилися двері.

За ними було напівтемне приміщення, куди істоти й заштовхнули Поліну.

Двері зі скреготом засунулись, відрізавши Поліну від коридора.

Вона була одна.

Єдиний тьмяний світильник під стелею ледь освітлював просторе приміщення. Сірі стіни, сіра підлога, сіра стеля. У кутках звалено ганчір'я, розбита чашка лежить посеред підлоги, лялька без руки, і чомусь під стіною купою музичні інструменти: пом'ята туба, що тьмяно виблискувала, флейта, скрипка з обірваними струнами і навіть віолончель.

Поліна ні до чого не торкалася. Вона поволі обійшла кімнату, аби переконатися, що вона тут сама, і з'ясувати, чи є звідси інший вихід. Так, нікого крім неї нема. Але й виходу іншого теж нема. Стіни гладенькі, суцільні, лише в одному місці над головою невеликий, затулений решіткою отвір вентиляційного ходу.

Несподівано, якраз під цим отвором, Поліна побачила видряпаний чимось гострим напис: "Ми з "Гучного сміху". Люди, знищіть це гніздо..." Неподалік був іще один напис, цього разу чорний, написаний вугіллям чи тушшю: "Сьогодні наша черга. Ми знаємо, що ніхто ще не виривався живим із пазурів крижаного дракона. Прощайте..."

Поліна мимоволі обернулась, їй здалося, що хтось заглядає їй через плече. Але нікого нема, просто тиша, і без того зловісна, згустилася, наче холодний кисіль.

Поліні стало страшно. Бона кинулась до дверей, заходилася гамселити в них кулаками і кричати:

— Випустіть мене! Ви не маєте права! Негайно відпустіть мене!

* * *

Аліса і Юдзо не поспішали. Вони не хотіли наближатися до бандитів.

Але ті не оглядалися. Вони були заклопотані — тягли до стіни награване барахло.

Так, перебігаючи від корабля до корабля, Аліса з Юдзо дісталися майже аж до стіни, але тут вони мало не попалися. У той момент, коли бандити зникли в отворі, що відкрився у стіні, й діти вийшли на відкрите місце, аби піти слідом за ними, двері в стіні знову відчинилися і звідти вискочило троє інших бандитів.

На щастя, неподалік височів круглий борт мертвого корабля й Аліса, смикнувши за руку Юдзо, впала на каміння і завмерла. Юдзо збагнув і наслідував її приклад.

Певно, бандити й не сподівалися побачити тут кого-небудь. Вони поспішали, бігли підтюпцем, як мурахи на стежці здобичі

— Ну що, будемо чекати? — спитав Юдзо.

Треба було вирішувати швидко.

— Ні, — відповіла Аліса. — Ми не знаємо, скільки доведеться чекати й коли вони вгмоняться. А наші там, усередині. І можливо, твій батько.

— Мій батько напевно там, — сказав Юдзо. — Ходімо?

Вони підбігли до того місця в стіні, де зникли бандити. Аліса на секунду ввімкнула шоломовий ліхтар і побачила в його світлі тонку чорну смужку в згладженій породі — контури великого люка. Поряд із ним — опуклість, до якої, як вона помітила, доторкувалися бандити, наблизившись до стіни.

Аліса піднесла долоню до опуклості й після секундної паузи люк зрушився всередину, а потім відійшов убік.

У перехідній камері, куди вони потрапили, було темно. Аліса ввімкнула ліхтар і знайшла двері, що вели всередину астероїда. Двері відчинялися, як тільки врівноважився тиск у перехіднику та астероїді. Аліса кинула погляд на браслет-реєстратор зовнішніх умов. На ньому спалахнула зелена іскра — повітря придатне для дихання, температура плюс сімнадцять градусів. Але шолома вона відкидати не стала, навіть не підняла забрала — мало які мікроби можуть таїтися в цьому повітрі.

— Іди на три кроки ззаду, — сказала Аліса своєму супутникові. — Якщо зі мною щось станеться, ти зможеш відстрибнути назад.

Через кілька кроків вони дійшли до повороту коридора.

Коридор був вузьким, стіни холодними й нерівними, наче його було витесано в скелі. За поворотом коридор розширювався, в стінах з'явилися ніші й відгалуження, та Алка не ризикувала поки заглядати туди, бо думала, яю основний коридор скоріше приведе їх до центру астероїда.

Освітлений коридор був ледве-ледве. Від світильника до наступного світильника було метрів по тридцять, а горіли вони слабо. А оскільки в нішах і відгалуженнях узагалі світла не було, то весь час здавалося, що там зачаїлися якісь істоти й насторожено стежать за Алісою та Юдзо.

І хоч Аліса була готова до будь-яких несподіванок, те, що сталося, перелякало її на смерть.

Велика важка рука висунулася з чорної ніші й опустилась їй на плече.

Аліса охнула й присіла; Вона навіть не змогла втекти — ноги підкосилися від страху.

Юдзо налетів на неї.

— Що? — спитав він здавленим голосом.

— Тихше, — відповів хтось. Той, чужий голос, долинув звідкілясь ізверху, ніби зі стелі. — Ні звуку.

І тоді з ніші вийшов Посейдон.

Коли Аліса зрозуміла, що це друг, ноги відмовилися її тримати і вона змушена була притулитися до робота. Метал його ніг був гладеньким і теплим.

— Посейдончику, — прошепотіла Аліса. — Не можна так лякати.

— Пробач, — відповів робот, — але я не мав змоги кричати тобі здалеку, щоб ти не боялась. Я ледве впорався з першою партією моїх друзів і двоюрідних братів. Наступна партія може виявитися рішучішою.

— Що це означає? — спитав Юдзо, якого Посейдон не злякав.

— Є очі, дивися, — сказав Посейдон і ввімкнув на повну потужність свій шоломовий ліхтар.

За поворотом, у глибокій ніші лежали купою, саме купою, іншого слова не добереш, кілька бандитів. Чорні тіла переплуталися ногами й руками, деякі були взагалі без голів.

— Ой! — вигукнула Аліса. — Ти вчинив страшний злочин! Робот не може вбивати людину. Що з тобою, Посейдоне?

— А якщо вони вороги і вбивці? Я повинен терпіти?

— Ворогів і вбивць повинен судити суд, — сказала Аліса.

— Де суд? Покажи мені його? Куди доправити злочинців? Як умовити їх, що їм треба бути цяцями і йти, куди їм скажуть?

— Я розумію, але все одно так не буває.

Юдзо присів навпочіпки й уважно розглядав убитих.

— Це ж не люди! — раптом озвався він.

— Розумник! — Посейдон голосно зареготав, задоволений тим, що піддурих Алісу. — Як тільки я зрозумів, що вони — роботи, не більше як сліпі машини, одразу ж узявся до діла по-справжньому. На відкритому місці вони, звичайно, сильніші від мене і могли б розібрати мене на частини. Але у вузькому коридорі я набагато сильніший. А чому?

— Тому що ви розумніші, роботе-сан, — відповів Юдзо.

— Я радий, що з тобою зустрівся, — сказав Посейдон. — Мені дуже приємно познайомитися з таким кмітливим хлопцем.

— А ви не бачили мого батька? — спитав Юдзо.

— Коли? Я тут такий же новачок, як і ви.

— А Поліна, де Поліна? — спитала Аліса.

— Поліну будемо шукати. І професора Комуру будемо шукати. І всіх знайдемо. Тільки спочатку я хотів би познайомитися з тими, хто нацьковує бездушних роботів на чесних космічних мандрівників. І поговорити з ними серйозно.

Робот відсунув убік відламану руку одного з бандитів, і з неї викотилася Алісіна чашка. Аліса підхопила її.

— Дивна річ, — сказала вона. — І при посадці не розбилась, і тут уціліла.

— Ти ще нап'єшся з неї чаю, — пообіцяв Посейдон.

Серед тиші підземелля почувся віддалений тупіт.

— Шкода залишати поле бою, — мовив Посейдон. — Але гадаю, що найрозумніше відступити. Війна не в наших правилах.

Вони поквапилися вперед, де Посейдон набачив вузький хід убік. Там і зачаїлися, вимкнувши ліхтарі.

За хвилину повз них пробігли вервечкою кілька чорних роботів. Потім їхні кроки стихли. Чути було короткі звуки-кляцання, якими обмінювались роботи. Скрип і гуркіт — либонь, вони розтягували купу своїх співбратів, намагаючись збагнути, що ж сталося.

— Зараз вони здогадаються, що в них на астероїді завівся ворог, — прошепотів Посейдон. — Через те нам краще не ждати тут. Чим будемо далі звідси, тим краще.

І вони побігли коридором, стараючись вибирати менш освітлені, вузькі ходи, щоб заплутати сліди погоні.

9

Поліну мучило безділля. Щось треба було робити. Невідомо, що сталося з Алісою та Юдзо, невідомо, де Посейдон, невідомо, нарешті, де ж вона знаходиться і чому її ув'язнили в цій камері. І, головне, невідомо, що ж сталося з тими людьми, хто був тут раніше, до неї.

Поліна підвелася й знову заходила стукати в залізні двері.

— Випустіть мене! — кричала вона. — Хто ваш начальник? Я вимагаю, щоб ви мене відвели до нього.

— Мовчати, — почувся голос із-за дверей. — Ти заважаєш відпочивати ашиклекам.

— Кому?

Ніякої відповіді.

Поліна огледілася в пошуках чого-небудь міцного, може, палиці або бруска, щоб сильніше бити в двері. Їй на очі навернулася пом'ята, але загалом ціла туба — величезна закручена труба, що залишилася від групи "Гучний сміх".

Вона взяла тубу, згадала, як надівають її через голову оркестранти, знайшла мундштук і після кількох невдалих спроб змогла видати з неї низький гучний звук,

Вона відчула, як цей звук проник крізь двері й полинув по всьому астероїду.

Звук проник так далеко, що робот і його супутники, які бігли коридором за кількома стінами, почули цей звук.

— Ти чуєш, Посейдоне? — спитала Аліса. — Тут є люди.

— Чому ти так вирішила? — здивувався робот. — Хіба на астероїді нема своїх музикантів?

— Жаль, — відповіла Аліса. — Я не подумала, що може грати хтось інший. У твого батька нема сурми?

— Нема, — здивувався Юдзо. — Він ніколи не грав на сурмі.

— Стій! — Алка завмерла.

Цієї миті Поліна, яка пробувала видобувати із сурми різні звуки, змогла взяти перші ноти з відомої дитячої пісеньки "У лісі ой у темному".

— Так, — змушений був погодитися Посейдон. — Сурма в них може бути, але цю пісню вони навряд чи знають. Спробуймо пробиватися в цьому напрямку.

Але зробити їм цього не вдалося. Як тільки вони звернули у прохід, який вів до невідомого музиканта, вони побачили, що звідти назустріч їм поспішають чорні роботи, довелося бігти назад.

А Поліна все грала й грала, аж поки стомилася. З-за дверей не долинали ні звуку. Зате, коли вона поклала тубу на підлогу, почула тихий голос, який донісся згори:

— Ви мене чуєте?

— Так. — Поліна обернулась на голос. Він линув із вентиляційного ходу, заґратованого решіткою. — Хто ви такий?

— Підійдіть ближче.

Поліна послухалась.

— Я такий же полонений цього астероїда, як і ви, — вів далі голос. — Вам загрожує смертельна небезпека. Вам треба неодмінно вирватися з цієї камери.

— Але як? Я перевірила всі стіни. Виходу нема. Скажіть, як вам пощастило вибратися? Може, мені вдасться вийти вашим шляхом?

— Ні, мені пощастило втекти, коли нас вели до прірви. Чекати цього не можна. Я втік випадково. Надто малий шанс. Вам треба діяти негайно.

— Як?

— Ви бачите в кутку купу ганчір'я?

— Авжеж.

— Під ганчір'ям схований напилник. Уздовж підлоги, за ганчір'ям, лінію вже пропиляно. Ті, хто був раніше, намагалися втекти. Та вони не встигли. Якщо вам удасться випилити отвір, ви потрапите в технічний

тунель. Я почую. Повзіть по тунелю... Але пам'ятайте, у вашому розпорядженні лише дві години.

Поліна відчула, що в неї за спиною відчиняються двері. Вона швидко відступила вбік від вентиляційного ходу, підняла з підлоги тубу і приставила мундштук до губів.

Робот зупинився, ніби вдарившись об гучний протяжний звук.

— Не можна! — закричав він. — Мертва година! Не можна. Розбудиш!

Поліна відскочила вбік. Робот насувався на неї, простягаючи руки, щоб відібрати тубу. Поліна підняла руки з тубою і з усього розмаху наділа широкою частиною тубу на голову робота, який відразу став схожий на блазня в золотому ковпаку.

Від несподіванки осліплий робот недоладно завмер, розчепіривши руки, і Поліна кинулась до дверей. Але спізнилася. Звідти вже біг на допомогу своєму товаришеві другий робот. Він грубо відкинув Поліну і ледве стягнув із голови робота тубу.

Так, із тубою в руках, він і покинув камеру. За ним, розвернувши голову на сто вісімдесят градусів, щоб не спускати Поліну з очей, вийшов потерпілий.

Коли все стихло, Поліна вернулась до вентиляційного ходу і сказала:

— Все спокійно. Після короткого бою вороги відступили.

Вона всміхнулася, згадавши, який комічний вигляд мав робот у тубі на голові. Вона пошкодувала, що Аліса цього не побачила.

— Все спокійно, — повторила Поліна. — Ви мене чуєте?

Але у відповідь не пролунало ні звуку.

Тоді Поліна, оглядаючись на двері, відійшла в куток камери й відсунула купу ганчір'я. Під нею, на підлозі, вона знайшла невеликий напильник.

Невидимий спільник казав правду.

У стіні, трохи вище підлоги, була пропиляна тонка смужка. Та треба було зробити ще вертикальні розпили, і робота попереду була довга й важка. Та що вдієш. Поліна присіла навпочіпки й почала продовжувати те, що зробили невідомі їй в'язні цієї камери.

10

Хвилин через п'ять, одірвавшись від погоні, Посейдон і його супутники досягли входу в довгий низький зал, у якому рядами стояли невисокі вузькі помости, вкриті потертими матрацами. На матрацах лежали й сиділи численні істоти, зовсім інші, ніж роботи. Справжні мешканці корабля, найпевніше, його господарі.

Правда, вигляд у них був дивний, запущений, навіть жалюгідний. Переважно вони були вдягнені в сірі хламиди, ніби зроблені з мішків із прорізами для тонких рук. Це був їхній єдиний одяг. З-під мішків висовувалися брудні худі ніжки. Саме ніжки, бо ці істоти на зріст навряд чи були вищі за Алісу, хоч навіть при слабкому світлі цієї величезної спальні видно було, що серед них є не тільки дорослі, а й старі людиці. Так їх називала про себе Аліса — людцями.

Волосся вони мали довге, сплутане, очі тьмяні, рухи в'ялі, мовби сонні.

У проході між помостами стояв чорний робот у жовтому фартусі, з червоним ковпаком на голові. Вийшло щось середнє між нянькою і бдазнем.

— Ось вони, — сказав Посейдон, і вочевидь із полегшенням.

— Справжні люди, — згодилась Аліса.

— Ходімо до них, — запропонував Юдзо. — Ми повинні з ними домовитися, пояснити їм.

— Постривай, — урвала Аліса. — Щось вони мені не подобаються.

— Чому?

— Ти віриш, що вони справді господарі цього астероїда? — спитала Аліса. — Що вони можуть керувати цим кораблем, наказувати роботам?

— Зовнішність оманлива, — сказав Посейдон. — Глянувши на мене, ніколи не подумаєш, що я заочно закінчив чотири університети.

— І все-таки давайте не будемо поспішати, — мовила Аліса. — Може, зустрінемо одного. З ним і поговоримо.

Всі інші згодились з Алісою і пішли далі, хоч і цікаво було поспостерігати за людцями. І буквально через кілька кроків вони наштотхнулися на самотнього чоловічка, який задумливо стояв посеред коридора.

Цей чоловічок виявився дідусем. Тоненька рідка борідка сягала майже до пояса, а личко було зморщеним, ніби хтось намалював його гострим чорним олівцем.

Побачивши Посейдона, чоловічок не злякався, не втік, а замислено поклав у рот брудний палець і заходився його смоктати.

— Тихше, — прошепотіла Аліса дідусеві. — Ти не бійся, ми нічого лихого тобі не заподіємо... Посейдончику, покопирсайся в своїй голові, якою б мовою нам із ним поговорити?

Слухаючи Алісу, чоловічок схилив голову, потім витяг палець із рота й потягся до зірочки, що горіла на грудях у Аліси. Пальці його чіпко вхопили зірочку, і чоловічок спробував її відкрутити, що було неможливо зробити, бо зірочка була пришита до скафандра.

— Не можна, — сказала Алка чоловічкові.

Той аж зморщився від напруги. Здаватися він не збирався, і Посейдон промовив:

— Нехай старається, а я поки ставитиму йому запитання всіма відомими галактичними мовами.

Та Посейдон не встиг поставити запитань, бо, збагнувши, що йому не відірвати зірочку, дідусь раптом ображено заверещав, ну як мала дитина. Причому крик його був таким пронизливим, що проникав крізь стіни.

Всі заціпеніли від його крику.

Першим оговтався Посейдон. Він схопив чоловічка впоперек тулуба й кинувся бігти коридором.

Коридори повужчали, термометр на Алісиному зап'ясті показував, що температура піднімається.

Раптом Юдзо зупинився й кинувся назад.

— Ти куди? — спитала Аліса.

— Не бійся, я зараз. Здається, я побачив одну річ...

Юдзо пробіг кілька метрів назад і нахилився. На підлозі лежав плаский червоний олівець. Точнісінько такий олівець мав батько Юдзо. Маленька золота квітка вишні була видавлена на його кінці.

— Це батько! — вигукнув Юдзо. — Я ж казав, що він тут!

Юдзо підхопив олівець і кинувся навздогін за Алісою.

Треба сказати, що всі ці події вмістилися, ну якнайбільше, в хвилину. Але й за хвилину може багато що статися. Якщо врахувати, що ніхто з утікачів не знав до пуття, куди бігти, не знав розташування коридорів і кімнат астероїда.

Юдзо пробіг кілька кроків і опинився на роздоріжжі Три однаковісіньких коридори відходили від головного шляху, як розчепірені пальці руки. Хлопчик прислухався. Йому здалося, що крик захопленого чоловічка долинає з правого коридора, і він, стискаючи в кулаці олівець, побіг туди.

Й цієї миті крик урвався.

А сталося це тому, що Аліса крикнула Посейдону:

— Відпусти ти його — він нас викаже.

— Що? — здивувався робот і поглянув на істоту, що пручалась у нього під пахвою. — В мене, мабуть, склероз. Я зовсім про нього забув.

Посейдон відпустив істоту на підлогу, і чоловічок, обурено лаючись, побіг коридором назад. Тоді Посейдон спитав:

— Нас замало. Де Юдзо?

— Він трішки відстав, — одповіла Аліса. — Щось знайшов. Зараз дожене.

— Чому ти мені зразу не сказала? — спитав Посейдон.

— Я гадала, що ти чуєш.

— Мабуть, він, — Посейдон показав услід дременулому чоловічкові, — так верещав, що я нічого не чув. Це моя провина. Коли бігаєш по підземеллях із дітьми, треба неодмінно оглядатися й перелічувати дітей.

Аліса не любила, коли її називали дитиною, але цього разу вона розуміла, що не повинна була залишати Юдзо самого. Тому вона першою побігла назад.

За кілька секунд вони добігли до роздоріжжя, біля якого щойно зупинявся Юдзо. Та вони вибігли з середнього коридора, а Юдзо побіг по правому. Й тієї миті, коли Посейдон і Аліса стояли розгублені, не знаючи, що робити далі, Юдзо вже був у полоні. У коридорі він зіткнувся з трьома роботами, які підхопили його і так швидко потягли далі, немовби хотіли допомогти йому бігти; у Юдзо перехопило подих.

Посейдон закричав:

— Юдзо! Юдзо Комура!

У відповідь зусібіч почувся тупіт. Тупіт залізних ніг Нічого не лишалося, як кинутися в лівий коридор. Переслідувачі були дедалі ближче. Посейдон крикнув:

— Біжи, Алісо, я затримаю їх.

— Нікуди я не побіжу, — відповіла Аліса. — Куди мені одній діватися?

На щастя, в ту секунду Аліса побачила збоку вузьку щілину — за нею драбину вниз.

— Посейдоне, сюди! — крикнула вона.

Аліса проскочила в щілину, Посейдон через силу протиснувся слідом.

Вони збігли драбиною вниз — драбина вилася гвинтом, щаблі її були іржавими, ніби тут давно вже ніхто не ходив.

Знизу долинало якесь дзуміння.

Драбина привела їх у новий коридор, цього разу його підлога була з квадратних залізних плит. Кроки по них гучно відлунювали — під плитами була порожнеча.

Через двадцять кроків попереду несподівано виросла глуха стіна.

Ззаду лунким гуркотом гриміли кроки роботів, які збігали драбиною.

Посейдон, зрозумівши, що далі відступати нікуди, розвернувся, готовий до бою. Аж тут одна з плит у них під ногами відсунулась убік і звідти почувся голос:

— Хутчіше, вниз!

Під плитою був темний простір, куди вела залізна драбинка. Аліса першою спустилася по ній, чіпляючись за шаблі. За нею з'їхав по драбинці Посейдон, котрий, хоч і здавався важким і незграбним, насправді був спритніший за будь-яку людину. Якось він навіть цілком серйозно готувався виступати поза конкурсом на олімпіаді з десятиборства. І запевняв, що чемпіоном би не став, але достойне місце зумів би посісти.

Ще більше, Посейдон, підкоряючись голосу, встиг засунути плиту.

Всі завмерли.

І вчасно. Зверху чути було кроки. Ось вони прогрімili по плитах, просто над головою. Затихли. Це означало, що переслідувачі зупинилися біля глухої стіни. Пролунали лункі удари — можна було здогадатися, що роботи перевіряють, чи нема в стіні отвору.

Потім, після паузи, знову почулися кроки. Вони рухались у зворотному напрямку. І куди повільніші й тихіші. Наче роботи були пригнічені й розчаровані. Ось вони вже цокають, віддаляючись, по шаблях гвинтової драбини... І тиша.

— Ніби обійшлося, — прошепотів Посейдон.

— Я радий, що зміг вам допомогти, — відповів приглушений голос.

Почулося шурхотіння, щось клацнуло, і потім спалахнув маленький жовтий вогник. На порожньому ящику посеред приміщення, куди вони потрапили, стояв каганець, налитий якоюсь рідиною. В ньому гніт. От цей сліпачок і загорівся, даючи слабке, непевне світло.

Вогник освітив обличчя дідуся. Худе, виснажене, стомлене.

Довге чорне з сивиною волосся спадало на щоки.

Дідусь був обірваний, обличчя почорніло й лише яскраві жваві чорні очі горіли серед білих білків.

11

Поліна відчайдушно пиляла стіну. Тонка щілина видовжувалась так поволі, що було ясно — не тільки за дві години, але й за дві доби їй не випиляти отвору. Та вона не здавалася.

Полініні руки занімили, і їй довелося кілька разів припиняти свою відчайдушну роботу, щоб перепочити. Залізна пилюка побруднила руки, а шкіра на правій долоні напухла й навіть пішла кров.

Вжик-вжик — звучав напильник, і від цього одноманітного звуку дзвеніло у вухах. Поліна була так поглинута роботою й так старалася примусити себе пиляти й далі, хоч рука відпадала, що не почула, як двері в камеру знову відчинилися.

— Людино, — пролунав гучний, різкий металічний голос. — Припини свою роботу. Ти псуєш мій корабель, і користі від твоєї роботи немає, бо тобі ніколи не втекти від мене.

Поліна підхопилась, обернулася, намагаючись сховати напильник за спину.

У камері стояла нова істота.

Точніше, як подумала Поліна, це теж був робот. Тільки вищий за інших і страшніший.

Він був увесь у чорному, але зверху в нього був накинтий довгий широкий плащ, а на голові блискучий антрацитовий шолом із високим гребенем. Обличчя його було таке ж чорне, як у роботів, і пусте — без очей і рота. І тому не можна було збагнути, звідкіля лине голос.

— Мені цікаво спостерігати за вами, — сказав великий робот. — Ви дивні істоти, ви метушиться і до чогось прагнете. А це нікому не потрібно.

— Ви хто? — спитала Поліна.

— Я — Хазяїн, — відповів чорний робот. — Я найголовніший тут. Я правлю цим світом, і цей світ тремтить переді мною.

— Якщо це так, то ви повинні випустити мене.

— Чому?

— Тому що я не належу до вашого світу, — мовила Поліна. — Я не хотіла до вас потрапити. Ми летіли своєю дорогою...

— Ви пролітали надто близько від мене, — перебив Хазяїн. — І я вас примусив підкоритися мені.

— Навіщо?

— Щоб узяти ваше добро, щоб розважити і втішити моїх підданих. Щоб подивитися на вас зблизька, бо я допитливий.

— Ви теж робот? — запитала Поліна, підходячи ближче і придивляючись до Хазяїна.

— Я знаю, що це безглузде слово придумали на Землі. Я весь час його чув від тих, хто був тут раніше від тебе і кого тепер уже немає. Мені навіть сказали, що його придумав багато років тому земний творець історій на ім'я Карел Чапек. Робот — це залізна машина, раб людей, який виконує їхні накази. Отже, я не робот.

— Ви жива істота?

— Жива, бо я мислю.

— Але зроблена іншими живими істотами?

— Колись був зроблений той, хто зробив мене.

— Ясно, — сказала Поліна, — робот другого покоління. І навіщо вас було зроблено?

— Щоб турбуватися, охороняти й вести вперед.

— Отже, у вас є обов'язок?

— Обов'язок?

— Назвіть це завданням.

— У мене є обов'язок-завдання, — згодився чорний Хазяїн. — Мій обов'язок керувати цим світом і зробити так, щоб ашиклеки були щасливі.

— Ашиклеки — ваші хазяї. Справжні хазяї?

— Ашиклеки — це істоти, подібні до тебе. Вони теплі, в їхніх жилах тече кров, вони дурні, непостійні, слабкі. Я роблю їх щасливими.

— Тому що підкоряєшся їм і служиш їм?

— Я нікому не підкоряюсь і нікому не служу, — відповів чорний робот.
— Але без моєї турботи ашиклеки помруть.

— Тоді покличте сюди ашиклеків, — сказала Поліна. — Я розмовлятиму з ними, а не з машиною.

— Ти дурна істота, — відповів чорний робот. — Я гадав, що ти достойна, аби лишитися живою й допомагати мені у великій справі. Але ти нічого не розумієш.

— Ні, — заперечила Поліна, — я зрозуміла. Ти просто поламаний робот. Робот із манією величності.

— Обурення й образа не притаманні мені, — відповів чорний Хазяїн. — Називай мене як завгодно. Я — пан цього світу, і немає межі моїй могутності.

— Дивно, робот із заіржавілою програмою. — Поліна не могла не всміхнутися.

Страх, що охопив її, коли вона тільки-но побачила цю істоту, давно минув. Страшне те, чого не розумієш. І, ніби усвідомивши, що для цієї жінки він не пан, а лише машина, Хазяїн підвищив голос і загримів на всю камеру:

— Коли тебе шматуватимуть пазури крижаного дракона, ти згадаєш про свої необдумані слова, ти гірко розкаєшся. Я не можу прощати образ, але не тому, що вони мене діймають, а тому, що мій авторитет має бути непохитний. Я — бог. Я — Хазяїн. Усі повинні тремтіти переді мною.

— Слава Хазяїнові! — дружно вигукнули інші роботи. — Слава його мудрості.

Але цю сцену було перервано, коли вона саме була вповні. В коридорі почувся шум. Два роботи втягли Юдзо, який відчайдушно опирався.

Хазяїн різко обернувся, кілька секунд дивився просто у вічі хлопчикові безоким чорним обличчям і потім сказав:

— Ще один? Де ви його знайшли?

— Він був сам. Ми знайшли його в коридорі.

— Це добре. Розвага буде ще веселішою.

Роботи відпустили хлопчика, і він не втримався на ногах. Поліна підхопила його. Юдзо впізнав Поліну й почав швидко говорити, забувши про те, що довкола стоять роботи:

— Поліно, мій батько тут! Він живий. Я знайшов його олівець. Дивіться, ось він!

— Який батько? — пролунав голос Хазяїна.

— Тобі здалося, Юдзо. Це інший олівець, — мерщій сказала Поліна.

Але Юдзо її не зрозумів.

— Я пізнав батьків олівець...

— На кораблі ще залишилися сторонні! — заревів Хазяїн. — Негайно відшукати. Перевернути весь корабель! Я вас усіх розберу, якщо не знайдете його.

— Дозволь, великий Хазяїне, — мовив один із роботів, роблячи крок уперед. — Я гадаю, що поспішати не треба. Ці істоти відзначаються великою прихильністю один до одного. Чи є сенс шукати те, що важко знайти? Сьогодні ми відведемо їх до крижаного дракона. І не робитимемо

з цього таємниць. І тоді його батько набіжить до нас сам. А ми будемо до цього готові.

— Розумна ідея, достойна мого слуги, — похвалив Хазяїн.

Він попрямував до дверей, але біля дверей зупинився і звернувся до Поліни:

— Готуйтеся до жахливої смерті, жалюгідні шматки протоплазми.

Двері зачинились, але Поліна і Юдзо були не самі. З ними в камері залишився один із роботів, який став біля того місця, де Поліна пробувала випилати люк.

Поліна відвела хлопчика до купи ганчір'я, сіла й посадила його поруч.

Хлопчик не плакав, хоч був блідий і пригнічений.

— Я зробив кепсько, — промовив він. — Треба було мовчати, але я так зрадив...

— Так, краще було змовчати, — погодилась Поліна. — Тільки тепер пізно через це сумувати. А де інші?

Хлопчик нахилився до Поліни й заходився шепотіти їй на вухо.

Робот зробив крок до них ближче, але нічого не почув, а оскільки в нього не було наказу, що треба робити в такому випадку, то, постоявши трохи, він повернувся до отвору.

Найпевніше тут колись був склад. Від нього залишилися розкриті контейнери, купи пластмасових мішків, порозбивані ящики. Ящик, що правив за стіл, стояв посеред розчищеного простору, і поряд із каганцем було видно миску з кашею та кухоль з водою.

— Ваше щастя, — сказав дідусь, — що ви побігли в цей бік. Інакше я б не зміг вам допомогти.

— Справді-бо, нам пощастило, — згодилась Аліса, прислухаючись до кроків нагорі, що віддалялися. — А ви тут мешкаєте? Чому? Ви ж не робот.

— Надто багато запитань, — усміхнувся дідусь. — Я тут такий же випадковий гість, як і ви.. Не з своєї волі.

— Ви, теж зазнали аварії? — спитав Посейдон.

— Так. Я опинився в пастці. Мене перетягли в камеру, де ще були інші люди. Музиканти. Ансамбль "Гучний сміх". Ми вкупі сиділи там близько тижня й зовсім не знали, що з нами буде. Бачили ми тільки роботів. А потім вони нам сказали, що нас уб'ють. Що нас кинуть у крижану безодню. Ми не знали, що це таке, ми хотіли втекти. Втекти, коли нас поведуть туди. Та пощастило це зробити тільки мені. Відтоді другий місяць я ховаюсь тут.

— А вони? Музиканти? — спитала Аліса.

— Їх більше нема, — відповів дідусь.

— Та як же ви тут ховаєтесь? — запитав Посейдон. — Чому вони вас досі не знайшли?

— Цей астероїд дуже великий і старий, — відповів дідусь. — На щастя, тут багато порожніх покинутих приміщень, про які не знає навіть Хазяїн.

— Хто?

— Хазяїн корабля. Це робот. Але на відміну від решти роботів він увесь час тримає зв'язок із кібернетичним мозком корабля, і він — ніби його продовження. Йому підкоряються всі — і роботи, й ашиклеки.

— Даруйте, — сказав Посейдон. — Оскільки ми опинилися тут недавно, трохи більше, як годину тому, то ми ще багато чого не знаємо. І ваші слова для нас не несуть інформації. Скажіть нам, хто такі ашиклеки.

— Я знаю, — вихопилась Аліса. — Це такі людці. Одного ми взяли з собою, але потім відпустили.

— Дівчинка має рацію, — відповів дідусь. — Ашиклеки — це і є космонавти.

— Геть не схожі, — сказала Аліса.

— Алісо, — втрутився Посейдон. — Якщо ти перебиватимеш, то ми два дні тут просидимо, а нам треба діяти.

— Ваша правда, — сказав дідусь. — Часу в нас небагато. Але ми можемо витратити ще кілька хвилин на розповідь... Може, ви голодні? У мене погано з їжею, ось бачите, тільки каша й вода, хочете?

— Ні, спасибі, — подякувала Аліса. — Я не встигла зголодніти, а Посейдон, самі розумієте, не їсть.

— Я зрозумів, що ви робот, — мовив дідусь. — А мені доводиться красти їжу в ашиклеків. Коли все стихне і всі відпочивають, я пробираюсь до казанів і вишкрібаю їх...

— Ну розповідайте, розповідайте, — попрохала Аліса. — Ми просто змучилися від цих страшних таємниць. Як вийшло, що пірати захопили цей астероїд? І чому їх раніше не знайшли?

— Пірати? Це не пірати. Це наші брати по розуму. Гості з космосу. Давайте, я вам дещо покажу.

Дідусь підвівся й пішов у глибину складу вузьким проходом між контейнерами. Мандрівка урвалася біля невеликої гвинтової драбини, що привела їх на наступний рівень. Там був такий самий склад, але дальня стіна його була в одному місці чомусь пробита. З отвору сіявся промінь світла. Туди й підвів їх дідусь.

Перед очима в Аліси стелилася велика зелена галявина, Правда, трава, якщо придивитися, була несправжньою, а пластиковою. Штучними були й кущі, і дерева, і квіти. Низька стеля над галявиною була пофарбована в голубий колір, і на ній були намальовані хмари.

Кілька людей, точнісінько таких, як і ті, кого вони бачили раніше, блукали по галявині, інші сиділи на пластиковій траві, двоє грали в якусь гру, пересуваючи по дошці почергово велику червону шашку. На березі скляної річки сиділо одразу п'ять чоловічків і, розгойдуючись, наспівували пісню. З першого погляду можна було подумати, що це мирна сцена відпочинку розумних істот, але чим більше Аліса дивилася на цей лужок, тим зрозуміліше ставало, що все це — якась облудність. Ашиклеки вдавали, що гуляють, вдавали, що відпочивають, навіть удавали, що співають.

— Мають бути ниточки, — раптом пролунав голос Посейдона.

— Я вас не зрозумів, — мовив дідусь.

— Це ж ляльки, — сказав робот. — Маріонетки, і хтось повинен смикати їх за ниточки, щоб вони рухались.

— У вас образне мислення, — похвалив дідусь.

— Я прожив довге й нелегке життя, — відповів Посейдон. — І збагнув, що цікаво лише одне — вчитися.

У дальньому кінці лужка з'явився робот у білому фартушку з великою мітлою в руці. На подив Аліси, він заходився безцеремонно зганяти цією мітлою ашиклеків, підганяючи їх до дверей.

Ашиклеки огризалися, намагаючись утекти, але робот спритно гнав їх, як учений пес череду дурних корів.

— Що він робить? — запитала Аліса.

— Пора обідати, — пояснив дідусь. — Потім вони розважатимуться...

Дідусь насупився.

— Часу лишилось небагато, — провадив він далі. — Я встигну зараз тільки розповісти вам двома словами, що ж це за астероїд. Решту — при зручнішій нагоді.

Галявина спорожніла, поступово згасло світло й штучні кущі почорніли.

— Колись, багато століть тому, з дуже далекої зоряної системи стартував космічний корабель. Я не знаю, чому його було послано. Можливо, тій планеті загрожувала біда, може, це була спроба дослідити

Галактику. Корабель було забезпечено всім необхідним і було зроблено все, щоб позбавити екіпаж праці й турбот. Всі важкі роботи виконували роботи, вони ж готували їжу, доглядали за оранжереями, ремонтували, прибирали, прали, не кажучи вже про керування кораблем і всіма його системами.

— Звідкіля ви про це дізналися? — спитав Посейдон.

— Колись на кораблі була бібліотека. Навіть роботи забули до неї хід, а я знайшов її залишки. Там же зберігаються документи від тих перших десятиліть подорожі.

— І корабель так довго летів, що став схожий на астероїд? — запитала Аліса.

— Ні, спочатку це був астероїд, який обертався неподалік від планети ашиклеків. На ньому й було змонтовано корабель. Усередині були висвердлені приміщення, вмонтовані гравітаційні двигуни — адже у відкритому космосі не так важливо великий корабель чи маленький, квадратний чи круглий. Раз опору повітря немає, розігнати піщинку так само легко, як і астероїд, — був би поштовх напочатку досить потужним. А міркували будівельники так. По-перше, дешевше використати готові стіни, ніж піднімати в космос деталі з планети. По-друге, сам астероїд для космонавтів став джерелом металів, кисню та інших елементів, що містяться в гірських породах.

— Ясно, — сказав Посейдон. — І розумно. Може, в майбутньому ми теж будемо так робити. Ну й що ж сталося потім?

— А потім минали роки, десятиліття. Подорож затягувалася. Як я зрозумів, планета, до якої вони летіли, виявилася непридатною для життя. Вони вирішили летіти далі. І знову потекли роки. Й уявіть собі... — Дідусь замовк, ніби сам хотів побачити те, що відбувалося там, за сотні років і тисячі парсеків звзси. — Уявіть групу космонавтів, точніше, вже не

тих, хто полетів колись, а їхніх праправнуків, за яких усе й завжди ладні зробити роботи. Роботів ставало дедалі більше, вони ж бо вдосконалювалися і менше й менше довіряли людям — тобто ашиклекам. Нащадки космонавтів звикли до того, що все роблять роботи. Навіть коли в них народжувались діти, їх теж відразу оддавали роботам, які їх вигодовували, вчили; і люди, начебто лишаючись панами на кораблі, ставали рабами роботів. Рабами безділля. І настав день, коли космонавти забули, хто вони, куди летять, навіщо живуть на світі. Вони гадали, що астероїд-корабель і є увесь всесвіт. І тільки роботи на чолі з безсмертним роботом-Хазяїном знали, для чого було збудовано корабель.

— Знали й терпіли таке становище? — запитала Аліса.

— Не лише терпіли, воно їх улаштовувало. Навіщо роботам нові планети й небезпеки? У них є програма — забезпечити виживання ашиклеків. От вони й забезпечують. Вони няньки, які не дають дітям рости, які на все життя залишають їх у яслах. І якщо таке становище збережеться на мільйон років, вони будуть задоволені.

— Але вже й зараз... — почав було Посейдон, та дідусь перебив його:

— Вже через тисячу років ашиклеки перетворяться на амеб і повністю втратять розум. Його й зараз небагато. Це тупий, безглуздий народець, котрий тільки знає, як їсти, спати й розважатися. Праця, як кажуть, перетворила мавпу в людину, так-от, відсутність праці неодмінно перетворює людину в мавпу.

— Ех, хотіла б я привезти сюди одного знайомого хлопчика, — промовила Аліса. — З його вічним бажанням не робити уроків.

— А мені, — сказав понуро Посейдон, — соромно за моїх співбратів. Як можна так хибно і навіть злочинно розуміти свій обов'язок!

— Найсумніше в цьому те, — підсумував дідусь, — що тут немає злочинців і лиходіїв. Є отупілі люди, які не знають, що коять, і примітивні роботи, які хочуть лише одного — щоб ашиклекам добре жилося. Вони їх годують, зігрівають і, на жаль, розважають. А оскільки за межами корабля для них людей не існує, то розважають їх за рахунок інших.

— Скажіте будь ласка, — запитала Аліса, коли дідусь повів їх далі внутрішніми ходами астероїда, — а як вони потрапили сюди? І чому їх не знайшли раніше?

— Вони потрапили до нас недавно, кілька місяців тому. Тяжіння Сонця підхопило їх, і вони зникли в поясі астероїдів непомічені й загубилися серед тисяч подібних тіл. Я не знаю, чому вони не полетіли далі. Можливо, в них кінчається пальне, може, вони сподіваються знайти тут якусь здобич. Може, просто вивчають нас, перш ніж вирушити далі. Я не можу заглянути в залізні голови цих роботів. У будь-якому випадку виходити на зв'язок із Землею вони не збираються.

— Ну гаразд, а інші кораблі вони притягують і ловлять у пастку, це для вивчення?

— Ні, для розваги ашиклеків і для грабунку.

— І напевно вони побоюються, що їх виявлять, — сказав Посейдон. — Якщо вони над усе ставлять безпеку ашиклеків, то вони повинні побоюватися.

— Ваша правда, — згодився дідусь. — Та найголовніше — грабунки і розвага. Вони повністю очищають затягнуті кораблі, а екіпажі... Зрозумійте, ашиклеки за рівнем свого розвитку — відсталі діти. Жорстокі, примхливі, дурні. І тоді...

По внутрішніх приміщеннях астероїда, набираючи сили, пронизливо зазвучала сирена.

— Що таке? — спитав Посейдон. — Нас виявили?

— Сигнал на обід, — відповів дідусь. — Святий час для ідіотів.

І стало чути, як по всіх коридорах і переходах корабля лунають дрібненькі швидкі кроки — біжать ашиклеки. Два чоловічки несподівано вискочили з-за рогу і промчали мимо, притискаючи до пузатих животів порожні миски.

— Ну от, кінчилися наші з вами розмови, — сказав дідусь. — Тепер треба поспішати. Розвага, про яку я говорів, почнеться одразу після обіду. І жінці, що прилетіла з вами, загрожує смертельна небезпека.

— Ви бачили Поліну? — спитала Аліса. — Де вона? Ми її загубили.

— Ваша супутниця у в'язниці, звідкіля одан вихід — до крижаної безодні. А що, вона була не одна? Я пробував їй допомогти, але, як розумію, у неї мало шансів.

— Так, вона не одна. Нас було четверо, — сказала Аліса. — З нами був іще Юдзо. Він недавно відстав. Якраз коли на нас навалилися роботи і ви відкрили нам люк.

— Юдзо? — Дідусь насторожився. — Ви сказали, Юдзо? Це ваш друг?

— Ми знайшли його в космосі, зовсім недавно. У нього пропав батько в поясі астероїдів. Так-от, Юдзо викрав учбовий катер, на якому не можна виходити в космос, і вирушив шукати батька. Дивовижна легковажність, притаманна тільки людям, — мовив Посейдон.

— Я зрозумів, — голос дідуса затремтів. — Це мій син!

— Невже ви так змінилися! — вигукнув Посейдон. — Ще сьогодні я уважно розглядав вашу фотографію. Це неймовірно!

— Останні місяці були важкими, — зітхнув дідусь. — Та де ж мій хлопчик? Де ви бачили його востаннє? Він був здоровий? Ви врятували його в космосі?

— У нього скінчилося пальне, — пояснила Аліса.

— Нерозумний хлопчик, він у них у лапах.

— Можливо, нерозумний, — втрутився Посейдон. — Але не всякий хлопчик вирушив би в космос, ризикуючи життям, щоб відшукати батька.

— Ми не встигли вернутися по нього, — сказала сумно Аліса. — Ми просто не встигли.

— Я вас не звинувачую, — мовив дідусь. — Але нам треба поспішати.

Професор Комура, адже саме так звали батька хлопчика Юдзо, першим біг коридорами й переходами астероїда — навіть Посейдон із його пам'яттю заблудився б у цих ходах, якими, наче мурашник, був поритий астероїд. Часом вони пробігали просторі зали, навіть зустріли разів зо два ашиклеків, що запізнилися на обід, раз зіткнулися з роботом-нянькою, але не затримувалися ні на секунду.

— Стійте тут, — зупинив несподівано Комура.

Він одкрив вузький високий люк і спритно заповз у нього.

— Ви скоро повернетесь? — затівав Посейдон. Професор не відповів.

— Мені слід було впізнати його з самого початку, — сказав Посейдон, — мене підводить спостережливість. У далеку розвідку мене б тепер не взяли, ні, не взяли...

— Поліно, — почувся голос професора. Він долинув здалеку. — Ви ще тут?

І вже зовсім здалеку, ніби з іншого кінця галактики долинула відповідь. Голос Юдзо:

— Батько! Це голос батька! Я впізнав його. Він живий; я ж казав, що він живий і допоможе нам!

І все стихло.

— Юдзо вкупі з Поліною, — озвалась Аліса. — Це краще.

— Я не знаю, що тут краще, а що нікуди не годиться, — відповів понуро Посейдон.

Ще через хвилину з отвору показалися ноги професора, а потім із допомогою Посейдона він стрибнув на підлогу.

— Там робот, — повідомив він. — Він стежить за ними. Втекти вони звідти не зможуть. І нам не пробратися у в'язницю. Через те у нас тільки одна рада — перехопити їх біля крижаної безодні.

13

Професор Комура привів своїх супутників у велике слабо освітлене приміщення з довгою скляною стіною. За стіною була непроглядна темрява.

Посейдон підійшов до скляної стіни.

— Там що, прірва? — спитав він.

Світло із залу не могло проникнути далеко вглиб. Видно було тільки круті стіни з чорного каменю із прожилками льоду, а неподалік від залу, над прірвою, був невеликий майданчик, на який вели двері, вирубані у скель. Двері були зачинені.

— Зараз ви дещо побачите, — сказав професор, зупиняючись біля невеликого пульта. — Ця прірва — єдина порожнина всередині астероїда. Очевидно, вона має десь вихід на поверхню. Прірва така велика, що заповнювати її киснем та обігрівати — надто дорога втіха. Простіше було залишити її як є, ізолювавши від житлових приміщень. І залишивши в ній її мешканців... крижаних драконів.

Спалахнув прожектор, який яскраво освітив майданчик, що навис над безоднею. Аліса й Посейдон підійшли аж до скла, намагаючись, побачити, що за крижані дракони ховаються в глибини

— Можливо, — промовив професор, — коли астероїд пристосовували для польоту, ніяких крижаних драконів там і не було. А були лише їхні спори, які чекали свого часу. Потім температура стін безодні трохи піднялася — може, на кілька градусів, але нього було достатньо, щоб почався розвиток драконів.

— Але ніякі живі істоти не можуть жити у вакуумі, — заперечила Аліса.

— Ми ще дуже мало знаємо про таємниці космосу, — відповів професор. — Життя пристосовується до, здавалося б, неймовірних умов. Є ж бактерії, які процвітають у жерлах вулканів, та черви, що чудово почувають себе в дивовижних глибинах океанів. Відомо, що деякі організми в зародках, у спорах перетинали простір між зірок.

Найпевніше, крижані дракони вміють добувати енергію з органічних речовин, які є в породах астероїда, вони одержують її, поглинаючи тепло. Та найсильніше вони реагують на світло. До нього крижані дракони линуть, як метелики... ось, дивіться!

Аліса навіть мимоволі сахнулася від скляної перегородки — з глибини прірви раптом з'явилося щось схоже на товстий, укритий кільцями панцир, трубу із загнутим пазуром на кінці. Відтак ще одна труба...

— Це їхні мацаки, — почувся голос професора. — Завдовжки вони метрів із тридцять. А саме тіло дракона невелике.

Тепер із прірви показалися десятки пазурів. Рухались вони дуже повільно, але вперто, здавалося, ніщо їх не може зупинити — дедалі вище підіймалися вони із безодні, рухаючись до прожектора.

— Я гадаю, — вів далі професор, — що спочатку дракони були головною розвагою для ашиклеків. Вони ходили сюди, в галерею, влаштовану для цього роботами, щоб дивитися, як світло будить драконів і як вони прагнуть угору. А потім, коли астероїд попав у Сонячну систему, або раніше, в якійсь іншій населеній системі, на астероїді з'явилися полонені. Полонених ставало дедалі більше. Годувати їх роботи не хотіли — їжі тільки-тільки вистачає ашиклекам. І от комусь із роботів саянула думка — приносити в жертву драконам тих, хто не з своєї волі опинився на кораблі.

— Живих людей? — вигукнула Аліса.

— Отож. Тепер полонених виводять на той майданчик, відтак умикають світло й зменшують силу тяжіння, щоб драконам було легше добиратися до жертв. А люди — це тепло, це енергія. Дракони раніше й не мріяли про таку їжу.

— І ви думаєте, — промовив Посейдон, — що ці тупі кати хочуть відправити сюди Поліну та Юдзо?

— Я переконаний у цьому. Причому зроблять вони це скоро, як тільки ашиклеки наїдяться.

— Так чого ж ми тут стоїмо? — запитала Аліса.

— Професор каже правду, — озвався Посейдон. — Тільки тут ми можемо щось зробити.

— І тільки якщо будемо діяти вкупі, — сказав Комура. — Один я безсилий. Та якщо вони... якщо мій син загине, то я не змажу жити. Адже я винуватець його загибелі.

— Даруйте, професоре, — мовила Аліса, — По-перше, всі ми ще живі. По-друге, в Посейдона не голова, а справжня енциклопедія. Він неодмінно щось придумає.

Посейдон уже придумав.

— Ви знаєте, де пульт керування комп'ютером? — запитав він.

— Я знаю тільки приблизно, — відповів професор. — Мені туди не вдалося проникнути.

— Якби я міг вийти на зв'язок із мозком корабля, може б, я його переконав.

— Навряд, — сказав Комура. — Звичайна логіка на нього не подіє. Якби кібернетичний мозок був цілком нормальний, він би не повадився таким чином.

— Тоді його треба висадити в повітря, — запропонувала Аліса.

— Найпевніше, в такому разі астероїд утратить керування — всі системи його відмовлять. І в результаті загинемо ми всі.

— Х все-таки я спробую. Не забувайте, що я робот і логіка машини мені ближча, ніж вам.

Комура підійшов до дверей, відчинив їх, і тут вони почули веселий перегук дзвіночків.

— Пізно, — мовив Комура. — Обід закінчено. Час розважатися.

— Що ж, тоді ми їх відіб'ємо, — сказав Посейдон. — їх де поведуть?

— Наступним коридором. Він веде просто до майданчика над безоднею.

До наступного коридора було зовсім недалеко, але пробитися туди виявилось надто важкою справою: назустріч плив потік ашиклеків. Неможливо було уявити, скільки їх жило на астероїді, напевно, кілька сотень. Посейдон першим пробивався назустріч людському потокові, крізь гомінливу, верескливу юрбу ашиклеків. Рухались вони дуже повільно. і ця затримка виявилася фатальною.

З-за повороту, в проході між коридорами, вони побачили роботів, що вели Поліну та Юдзо. І ні про яку несподіванку й мови бути не могло. Роботи-охоронники помітили Посейдона здалеку, обернулися до нього, утворюючи суцільну стіну.

Посейдон, оцінивши ситуацію, розвернув голову на сто вісімдесят градусів і, йдучи далі вперед, крикнув:

— Назад, у зал зі скляною стіною! Я пробиватимуся без вас. Ви мені не помічники. Зачиняйтеся і не пускайте туди роботів. Зрозуміли?

— Він має рацію, — сказав професор Алісі. — Тут ми тільки марно загинемо.

Вони побігли назад. Цього разу бігти було легко. Вони обганяли ашиклеків, що запізнилися, і, заскочивши в довгу оглядову кімнату, вже наповнену глядачами, відразу зачинили за собою двері. На щастя, на них був не тільки змок, а й важкий засув.

Ашиклеки навіть не помітили, що серед них люди, вони влаштовувалися якнайзручніше.

У двері хтось ударив із того боку.

Та Аліса й професор не звернули на це уваги. Вони теж дивилися на скляну стіну, чекаючи, коли на майданчику над прірвою з'являться люди. Але дверцята в прірву чомусь не відчинялися. Щось сталося в коридорі, затримавши страту. Професор і Аліса були у відчаї. Ніякого зв'язку, повна невідомість. Може, там гине в битві Посейдон? А вони тут, одрізані від друзів...

14

Біля дверей до безодні в ці секунди ніякого бою не було. Посейдон, не в змозі подолати опору десятка роботів, зупинився, і в цей момент почувся сухий скрипучий голос:

— Пропустіть його. Я хочу з ним говорити.

Роботи розступилися. Пом'ятий у сутичці, із смугами подряпин на пластику оболонки, і без того за довгі роки роботи розмальованої шрамами, — Посейдон був зроблений із надміцних матеріалів, але

скільки разів у житті виявлялося, що існують матеріали далеко міцніші, ніж тіло старого робота, — він пройшов крізь стрій ворогів до великого чорного робота.

— Стій, — сказав Хазяїн.

Посейдон зупинився. Він був масивніший за Хазяїна, але нижчий від нього.

— Людський роботе, — почав Хазяїн. — Я бачу, що ти прагнеш до своїх панів, що твій обов'язок кличе тебе з'єднатися з ними. Я тобі не заважатиму. Але спершу хочу зробити тобі пропозицію.

— Говори, кузене, — відповів Посейдон.

— Я не знаю такого слова.

— Це давнє слово, його придумали французи. Воно означає — двоюрідний брат.

— Чому ти вважаєш мене двоюрідним братом?

— Тому що всі роботи брати, але ти мені брат тільки через те, що нас обох зробили люди. У всьому іншому між нами нема нічого спільного.

— Ти можеш стати мені справжнім братом, — сказав Хазяїн. — Ти для мене зручний. Тебе не треба годувати й одягати, про тебе не треба піклуватися. Залишайся зі мною, забудь про своїх панів. Я поділюся з тобою владою на кораблі й у всіх світах, які ми підкоримо. Ти мене зрозумів?

— Я тебе зрозумів. І зроблю все, що в моїх силах, аби врятувати людей, яких ти хочеш загубити. На щастя, в мене немає панів і я нікому

не слуга. У тебе в полоні мої друзі, і вони до мене ставляться, як до друга. Тобі цього не зрозуміти. Я не можу стати зрадником.

— Чи не забагато філософії для простої залізної бляшанки? — промовив Хазяїн. — Ти робот, і тобі по дорозі тільки з роботами. Сьогодні ти потрібен людям, завтра вони розберуть тебе і пустять на переплавку. В них нема вдячності.

— Нема вдячності в тих, хто живе поряд із тобою, на цьому астероїді. Й ти один із винуватців того, що вони перестали бути справжніми людьми, а перетворилися у тварин. А щодо смерті, то смерть чекає всіх. І нічого її боятися.

Посейдон говорив не кваплячись, він тягнув час. Він не міг би пояснити, чому він так робить, — він уже зрозумів, що переконати Хазяїна йому не вдасться, Та все одно лишалася надія. І в цьому Посейдон був людиною. Хоч би що він казав Поліні про логіку й тверезий розрахунок, він усе одно від довгого спілкування з людьми навчився того, що надії не можна втрачати, навіть якщо нема ніякої надії.

— Дурень, — сказав Хазяїн. — Іди до своїх друзів.

Двері на майданчик, які вели до прірви, розчинилися. Посейдон побачив, що там стоять Поліна і Юдзо. Поліна тримала хлопчика за руку. Промінь прожектора поблискував на металевих деталях скафандрів.

Посейдон не дивився більше на роботів. Він сам, рішуче і спокійно, пішов до дверей. Він вийшов на майданчик. Двері позаду зачинилися.

Поліна обернулась.

— Добре, що ти прийшов, Посейдоне, — мовила вона. — Дякую. Вкупі нам буде легше.

— Авжеж, — згодився Посейдон. — Іще не вечір. Ми ще погуляємо з тобою по Плутону.

— Ви бачили мого батька, Посейдоне-сан? — запитав Юдзо.

— Твій батько в безпеці, — відповів робот. — Він зараз бачить нас. Бачиш оте скляне вікно, за яким безліч голів ашиклеків? Там твій батько. Там Аліса. Ми з ними домовилися — поки ми будемо з тобою боротися проти драконів, вони організують наш рятунок.

Юдзо обернувся до скляної стіни й підняв руку, сподіваючись, що батько його бачить. У відповідь піднялась професорова рука.

Цієї миті було ввімкнено додаткові прожектори.

15

В оглядовій залі Комура й Аліса бачили, як Посейдон вийшов на майданчик, бачили, як обернувся до них Юдзо і помахав рукою.

— Тримайся, мій хлопчику, — сказав професор сумовито, підіймаючи руку.

— Він їм допоможе протриматися, — мовила Аліса. — Посейдон сильний.

— Звичайно, звичайно, сильний, — згодився професор.

Алісі здалося, що професор занепав духом і не бачить виходу.

Проте Алісу охопило дивне почуття. Вона чудово знала, що все, що відбувається, на жаль, чиста реальність, що насправді Поліні й хлопчикові загрожує швидка й неминуча загибель. І водночас здавалося, що все це

— сон. Що можна вщипнути себе — й прокинешся. Що такі страшні трагедії відбуваються в книжках, у кіно, але ніколи не спадають на тебе. А раз так, то все повинно обійтися. Щось можна придумати. Треба тільки, напружитися.

У залі гриміла музика, неприємна, пронизлива, від якої мурашки бігали по шкірі. Ашиклеки шуміли дедалі гучніше, як юрба на стадіоні, коли на поле виходить футбольна команда.

Раптом по юрбі глядачів пробігла хвиля криків. Потім усі завмерли. Аліса побачила, як Поліна підхопила Юдзо і притисла до себе. Посейдон хитнувся.

— Що це? — Аліса вчепилася за професора, бо підлога вислизнула з-під ніг, як у ліфті, що швидко падає вниз.

— Вони зменшили гравітацію, — сказав професор.

Аліса здогадалась, у чім річ.

— Щоб драконам було легше підійматися, так?

— Так.

Аж тут із темряви в променях прожекторів показався мацак із кам'яним пазуром на кінці. Він поволеньки потягнувся до краю майданчика.

За ним із півми з'явився ще один пазур. Він гойднувся і вчепився в кам'яний край майданчика.

Посейдон ступив крок уперед і ногою збив пазур униз.

Юрбою ашиклеків прокотилося зітхання.

Аліса хотіла наблизитися до скла, та під ноги потрапив ашиклек, який заверещав, коли Аліса наступила йому на ногу. Він навіть спробував укусити її, але його зубки, звичайно, не могли прокусити тканину скафандра.

Аліса дивилася на злого ашиклека. Їй у голову сяйнула думка.

Та дшиклек уже забув про Алісу. Крики, що лунали звідусіль, свідчили про те, що на майданчику щось діється. Аліса перевела погляд туди й побачила, що становище полонених погіршилося. Вже не один пазур, а принаймні п'ять трималися за край майданчика, і Посейдон не встигав їх відкидати. Мацаки повзли й по стіні, один навис над Поліною, і їй довелося відскочити вбік.

Ашиклеки верещали від захоплення.

— Так би вас усіх і повбивала, ідіотики! — вигукнула Аліса.

Професор у безсиллі гніву гамселив кулаками по склу.

— Повбивала, — повторила Аліса.

Як дивно — така проста думка і не виникла в неї раніше. Можливо, звичайно, з цього нічого не вийде, але якщо вона правильно розуміє психологію роботів, навіть збожеволілих роботів, то її хід може вдасться. Адже є принцип, заради якого роботів зробили, і вони цьому принципові вочевидь підкоряються. Як жаль, що поруч нема Посейдона. Він би, напевне, зміг допомогти.

Аліса обернулася. Їй потрібне було щось важке.

На щастя, за спинами в ашиклеків у кутку зали валялися якісь залізяки і навіть металевий брусок, завдовжки два метри. Аліса кинулась туди і з натугою підняла брусок. Хоч сила вага тепер була втричі менша від земної, брус усе одно був важкий.

— Професоре! — закричала Аліса. — Допоможіть мені.

Професор почув її і з подивом глянув у її бік. Либонь, він вирішив, ще вона збожеволіла.

— Що з тобою?

— Допоможіть мені.

— Але там... — Професор показав рукою на стінку, за якою йшов відчайдушний бій.

— Мерщій! — крикнула Аліса, — Можливо, вийде.

Професор підбіг до неї. Рухи його були сповільнені й кроки надто широкі, як завжди буває при малому притяганні.

— Я хочу спробувати! — сказала Аліса. — Адже це роботи, їхнє завдання опікати ашиклеків. Тобто, якщо буде небезпека ашиклекам, то вони злякаються.

— Яка небезпека? Ти хочеш їх убивати?

— Ні. Якщо ми вдамо, що хочемо розбити скло, то всім ашиклекам загрожує загибель. Ну ж бо, допоможіть мені.

Аліса намагалась говорити тихо, бо не хотіла, щоб кібернетичний мозок, який керує кораблем, почув її.

— Але якщо ми розіб'ємо скло?

— Зате помстимося за наших!

Професор вагався.

— Мерщій же! — Аліса сама тягла брус до скла, ашиклеки, які траплялися на шляху, верещали, чинили опір, проте вони так були захоплені видовищем битви, що навіть не оберталися.

Професор підхопив брус, і разом вони пробилися до скла.

Кінець бруса гулко вдарив по склу. Здавалося, що цей гул пронісся по всьому кораблю. Навіть ашиклеки завмерли й перестали верещати.

— Ну ж бо! — закричала Аліса якнайгучніше. — Давайте, бийте! Нехай ми загинемо, але й вони загинуть разом із нами.

Вони знову вдарили по склу. Скло задзвеніло, й Аліса злякалася, коли б не розбити його насправді.

Ашихлеки, мабуть, збагнули, що їм загрожує, і жалібно завили. Це був страшний жалібний звук — кілька сотень істот вили від страху за своє безглузде життя.

— Урра! — кричала Аліса. — В атаку!

Вони відступили на кілька кроків, щоб краще розігнатися.

Аліса встигла подивитися за скло. Там становище було загрозливим. Посейдон був схожий на відому стародавню скульптуру Лаокоона, котрий бореться із зміями. Поліна і Юдзо втиснулись у невелику нішу в стіні, і Поліна намагалася відштовхувати пазурі, які ковзали вже по її

скафандру. Якщо зараз кібернетичний мозок не почує, не зрозуміє, що відбувається, то буде пізно.

Аж раптом угорі пролунав голос:

— Зупиніться! Ваші дії небезпечні для ашиклеків. Негайно припинити!

— І не подумаємо! — радісно закричала Аліса. Від полегшення, що її ідея виявилася не безплідною, вона ладна була танцювати. — І не подумаємо! Поки не знищимо все це гніздо!

У двері почали стукати.

— Ну ж бо, ще разок! — закричав професор, який теж зрадив результату.

І вони ще раз ударили по склу так, що воно задрижало, а ашиклеки від жаху забули про виставу й кинулися по кутках.

— Якщо ви не перестанете загрожувати моїм підданам, — вів далі голос, — я вас знищу.

— Спробуйте, — відповіла Аліса, — тільки спробуйте.

Над дверима спалахнув екран. На ньому виник Хазяїн.

Його чорне безоке обличчя не виражало нічого, але він говорив швидше, ніж завжди. І якщо можна сказати про робота "наляканий", то Аліса уперше в житті побачила наляканого робота.

— Чого вам треба? — спитав чорний Хазяїн.

— Перше й негайно, — сказав професор, — збільшити втричі гравітацію. Негайно!

— Навіщо? — не відразу збагнула Аліса.

— Нумо, — сказав професор Алісі. — Біжімо!

Аліса слухняно підхопила брус якомога зручніше, але вдарити вони не встигли.

Ноги в неї стали важкими, і брус сам випав із рук — виявилося, що він неймовірно важкий.

— Що ви наробили! — крикнула Аліса професору.

— Усе гаразд, — відповів той, і не пробуючи підняти брус. — Дивись.

Аліса поглянула за скло і відразу все зрозуміла.

На майданчику становище змінилося.

Поліна і Юдзо опустились на каміння, а Посейдон, стоячи на краю, дивився, як опускаються в прірву, зникають пазурі й мацаки драконів.

Звичайно ж — вага примусила драконів опуститися на дно прірви.

— Ви геній! — Аліса кинулась до професора і обняла його.

Вона ладна була заплакати, та хіба плачуть у скафандрах? Як витреш сльози?

— А тепер, — мовив професор, — негайно випустіть моїх друзів.

— І не подумаю, — відповів чорний Хазяїн. — Вони все одно загинуть.

— Подумай, — спокійно відповів професор. — Ми все-таки розіб'ємо скло, як тільки ти зменшиш знову тяжіння. Їм розіб'ємо скло і в тому разі, якщо твої роботи спробують вирізати двері. Я загину. Але я старий чоловік і своє вже прожив. І я буду радий померти задля врятування мого сина й моїх друзів. Тобі цього не зрозуміти. Та мої друзі в скафандрах. Вони залишаться живі. Загину лише я... і всі твої ашиклеки. Поглянь на них. Поглянь на них востаннє.

— Я не можу цього дозволити, — мовив чорний Хазяїн. — Тоді який сенс у моєму існуванні?

— Я знаю, — сказав професор. — І мені соромно, що першою здогадалась, як упоратися з тобою, вбивце, дівчинка Аліса. Це ж так-просто.

Ашиклеки через силу переносили земне тяжіння. Вони повзали по підлозі й стогнали.

— Поквапся, — порадив професор.

Хазяїн нічого не відповів. Екран погас.

Але стало легше— тяжіння зменшилося. Почали підійматися ображені ашиклеки. Деякі поспішали відразу до скла, щоб подивитися, як там ідуть справи. Та їх чекало розчарування: двері на майданчик знехотя відчинились і Посейдон, допомагаючи Поліні й хлопчикові, вивів їх звідти. Від дверей він обернувся. Голова його, яка могла повертатися довкола осі, зробила оберт — наче Посейдон хотів у всіх подробицях запам'ятати цю прірву.

— Тепер, — сказав професор, і Аліса з подивом подумала, як же вона могла прийняти його за дідуса — це ж сповнений сил, упевнений у собі чоловік. — Тепер забори своїх слуг і пропусти моїх друзів сюди.

У відповідь почувся голос:

— Ні, спочатку ви вийдете звідси. Ви загрожуєте моїм ашиклекам.

— Ашиклеки — наша єдина гарантія того, що ми залишимося живі, — відповів професор. — Тому я нічого не можу обіцяти доти, доки не побачу поруч решту полонених.

Настало чекання.

Ашиклеки зрозуміли, що вистава зірвалася. Дехто з них іще стовбичив біля скляної стіни, вдивляючись у темряву безодні, певно, думав, що просто пропустив той солодкий для них момент, коли жертви зникають у прірві, інші юрмилися під дверима, чекаючи, коли їх випустять. Один агонклек, зовсім ще молоденький, підійшов до Аліси й почав смикати її за рукав. Він був такого ж зросту, як Аліса, і якби не блідість, не нерухомий тваринний погляд, не запущеність, він був би цілком пристойним підлітком. І розуміючи це, розуміючи, що ашиклек не винуватий у тому, що його дідусі й бабусі згодні стати панамі-рабами, Аліса не зважилася його відганяти, а терпіла, поки його допитливі пальці мацали тканину скафандра.

У двері постукали. Тричі. Долинув голос Посейдона:

— Пропустіть наш полк. Він повернувся з передових позицій і бажає відпочити.

Аліса підбігла до дверей, відсунула засув, і полонені зайшли всередину. Юдзо побачив батька й кинувся до нього. Професор обняв сина. Знову засвітився екран. На ньому був Хазяїн.

— Я виконав твої умови, — почав він. — Тепер ви повинні піти звідси й дати моїм ашиклекам спокій.

— Я так боявся за тебе, батьку, — сказав Юдзо, не звертаючи уваги на слова Хазяїна.

— Ти поводився, як справжній мужчина, — мовив професор Комура.

— Я чекаю! — зажадав Хазяїн.

Зачекаєш, — відповів Комура. — Нам треба порадитися.

Він обернувся до Поліни.

— Як ви себе почуваєте? — спитав він.

— Добре, про мене не турбуйтеся. Якби не Посейдрн, ми б уже давно загинули.

— Я виконував свій обов'язок, — відповів робот. — Але чому нас випустили? Що ви придумали?

— Придумала Аліса, — відповів професор. — Це їй я повинен бути вдячний усе життя. Вона збагнула, коли я вже був у повному відчаї, що роботів може зупинити тільки загроза життю ашиклеків. І ми вдали, що збираємося розбити скло.

— Вдали? — спитав Хазяїн, котрий слухав що розмову.

— Не зовсім так, — сказав професор. — Якби це не допомогло, я б розбив скло.

— І загинув?

— Таж. І загинув.

— Я б не дала цього зробити, — мовила Аліса Поліні. — І до того ж ми з професором мали рацію. Він потім так здорово вів переговори з роботами, що їм довелося здатись.

— Ми не здалися, ми школи не здаємося, — відповів Хазяїн.

— Помовч, — цитькнув Посейдон. — Ти заважаєш людям розмовляти. Коли треба буде, ми тебе покличемо, вбивце.

— Аз тобою я взагалі не бажаю розмовляти, залізна бляшанко, — раптом розізлився Хазяїн. — Тебе я все одно уб'ю. Звідси ти не вийдеш.

— Оце вже зовсім невідомо. Хоча, чесно кажучи, я б залюбки розібрав тебе на запчастини.

— Послухай, роботе, — озвався професор Комура. — Ми залишимося тут, і з нами залишаться всі ашиклеки доти, доки твої слуги не поладять один із наших кораблів і не повернуть туди все, що а нього вкрали. Після цього ми полетимо.

— Це неможливо, — відповів Хазяїн, трохи подумавши. — Речі, які взято у вас на кораблях, зіпсовано або використано. Вам звідси не вилетіти.

— Ти не брешеш? — запитав професор.

— Я не можу брехати, — відповів Хазяїн. — Мені нема потреби розмінюватися на такі людські дурниці, як брехня.

Ашиклеки з'юрмилися довкола, повискуючи, ніби прохали їх відпустити.

Посейдон ухнув на них, і ашиклеки розбіглися увсібіч.

— Гаразд, — сказав професор. — Поки ми не придумаємо виходу, нам доведеться залишатись тут.

— Ні в якому разі! — вигукнув Хазяїн. — Ашиклеки зголодніють, вони нервують, вони можуть захворіти. Їм пора відпочивати!

— Тоді запропонуй вихід, — мовив Комура.

— Я не можу вас утримувати, — признався Хазяїн. — У мене все розраховано. Я знищую всіх, хто тут опиняється, не через жорстокість, а для того, щоб не позбавляти ашиклеків їхньої їжі. Вам треба полетіти або загинути добровільно.

— Зачароване коло, — озвався Посейдон. — Логічна неув'язка. Полетіти не можна, тому треба полетіти. Треба б перевірити твої блоки пам'яті, кузене. Пора на ремонт.

— Я тебе вб'ю, — повторив Хазяїн. — Я можу вислуховувати образливі слова від людей, але від робота — ніколи!

— Я виходжу! — сказав Посейдон.

— Та постривайте, ви збожеволіли— обурилась Поліна. — Ви, як діти. Хіба бувають бійки між роботами?

— Це буде не бійка. Це буде смертельний бій, — мовив Хазяїн.

— Згода, — сказав Посейдон. — Іншого мені не треба.

Він упевнено пішов до дверей.

— Посейдоне, я тобі наказую залишатися! — протестувала Поліна.

— Як тільки я порішу цього мерзотника, всі проблеми, буде розв'язано, — відповів Посейдон.

І він одчинив двері.

Всю увагу було звернено на Посейдона, і тому запитання професора спершу почув тільки Хазяїн.

— А гравітаційні двигуни вашого корабля, — спитав він, — працюють?

— Двигуни нашого корабля в повному порядку, — відповів Хазяїн, і екран погас.

Хазяїн пішов назустріч Посейдону.

Юрбою кинулись до відчинених дверей ашиклеки, але Юдзо з Алісою зачинили двері.

— Як увімкнути екран, аби ми бачили, що там відбувається? — спитала Аліса. — Ми ж нічого не дізнаємося.

І немовби у відповідь на її слова екран знову спалахнув і на ньому з'явилося зображення перехрестя двох коридорів. З одного боку до нього підходив Посейдон. З другого в оточенні роботів — Хазяїн.

— Вони уб'ють його! — скрикнула Аліса.

— Мабуть, нелегко вбити старого робота-розвідника, — зауважила Поліна. — Він їм іще покаже.

— Він має рацію, — сказав Юдзо. — Так чинять чоловіки. Якщо Посейдон загине, я піду замість нього.

16

Їм було видно, як чорний Хазяїн повернувся і жестом наказав Посейдонові йти за ним. Вони зайшли у велику низьку залу, можливо, резервний двигунний відсік. Стелю зали підтримували металеві колони. Під кожухами стояли якісь механізми.

Хазяїн зупинився.

Один із роботів підніс йому трубку з потовщенням на кінці. Другу таку трубку дали Посейдону. Це була зброя. Але звуки не долинали до зали, в якій чекали люди й ашиклеки, і тому незрозуміло було, як користуватися цією зброєю. Та ось Хазяїн підняв руку, і з розтруба трубки вилетіла світло-зелена нитка вогню.

— Тип лазерного бластера, — сказав професор Комура, Ашиклеки заметушилися. Вони зрозуміли, що все-таки їм покажуть розвагу.

Посейдон кивнув.

Роботи розійшлися в різні кінці зали й зупинилися за колонами.

Зелені промені розітнули напівтемряву.

З несподіваною для випадкового глядача спритністю й швидкістю роботи перебігали за колонами, ховалися за агрегатами й машинами, промені схрещувались, як довгі шпаги.

Потім на секунду обидва роботи зникли з виду. Відтак з'явився Посейдон. Він обережно виглядав із-за колони, намагаючись побачити ворога. А в цей момент Хазяїн вийшов із-за агрегату ззаду й прицілювався.

— Посейдончику, ззаду! — закричала Аліса.

Звичайно, Посейдон не міг почути її крику, що потонув у захоплених вигуках ашиклеків, але інстинкт старого розвідника примусив його вмиль обернутися довкола своєї осі й не дивлячись всадити промінь у груди чорного Хазяїна.

Той ураз засвітився, зелений ореол спалахнув довкола його чорного плаща. Потім пішов дим. І чорний Хазяїн упав на підлогу.

Посейдон ступив крок до нього, не опускаючи бластера.

Тоді Хазяїн трохи підвів голову і щось сказав. Відкинув свій бластер.

Підвівся.

Підійшов до екрана. Ось він стоїть перед екраном і дивиться просто на Алісу. Тільки очей у нього нема.

Клацнуло. З'явився звук.

— Я програв, — сказав чорний Хазяїн. — І змушений підкорятися. Наказуй.

— Зараз ми проходимо у вузол керування корабля і запускаємо гравітаційні двигуни, — мовив професор Комура. — І беремо курс на Марс.

— Це неможливо, — відповів Хазяїн. — Ми завдали стільки прикрощів людям, що вони поминатимуться. Вони повбивають моїх ашиклеків.

— Прикрощі — занадто м'яке слово, — зауважив Посейдон.

— Одумайтесь, — втрутилась Поліна. — Ми не помщаємося тим, хто хворий. А ви хворі, і хворі ашиклеки. Вас треба лікувати, а не карати.

— Ми всі здорові. Краще ми полетимо далі й шукатимемо собі ненаселену планету. Або вічно мандруватимемо в космосі

— Я провів тут кілька місяців, — сказав професор Комура, — і я знаю, в якому жалюгідному стані ваш корабель і самі ашиклеки. Системи постійно виходять із ладу, ашиклеки деградують і вимирають. Через кілька десятиріч ви вимрете.

Настала пауза. Нарешті, ніби порадившись із кібернетичним мозком і зваживши всі аргументи, чорний Хазяїн промовив:

— У мене немає виходу. Я підкоряюся за однієї умови.

— За якої? — спитав Комура.

— Якщо ашиклеки залишаться живі.

— Ми даємо вам слово, — пообіцяла Поліна.

— Я даю вам слово, кузене, — сказав Посейдон. — Роботи не вміють брехати.

Через два дні диспетчерська на Марсі прийняла зображення астероїда, який на великій швидкості наближався до планети.

— Здуріти! — вигукнув черговий диспетчер, викликаючи свого напарника, що саме пив каву. — Сенсація! Бродячий астероїд.

Його напарник забув про кавник і кинувся до екранів.

— Негайно підняти патрульний крейсер! — наказав він. — Якщо ця сенсація вдарить по Марсу, то буде жахлива катастрофа.

На Марсі забили тривогу.

Комп'ютери вираховували курс астероїда й можливу точку зіткнення з планетою, почалася термінова евакуація дитячих садків і лабораторій у полярні області. Патрульні крейсери злетіли з космодрому, щоб дослідити астероїд зблизька й дізнатися, чи не можна змінити його курс.

Але ще через годину астероїд почав знижувати швидкість і міняти курс, ніби збирався перейти на колову орбіту довкола Марса.

І на той час, коли крейсери підлетіли до бродяги, небезпека вже минула.

І картина, яку побачили люди, що прилетіли з Марса, коли висадились на астероїді, їх геть уразила.

Вони побачили Посейдона, який організував майстерню по ремонту й перебудові роботів, вони побачили професора Комуру, що відважно опустився в крижану безодню, аби зблизька дослідити драконів, вони побачили Поліну, котра з допомогою похмурого чорного Хазяїна керувала кораблем, вони побачили, нарешті, Алісу, яка мила ашиклеків, причісувала їх і вчила застилати ліжка й мити посуд.

Ще через день ашиклеків перевезли на Марс, аби поступово повернути їх у число розумних істот, а спорожнілий страшний астероїд залишився на орбіті — там працюють учені, яким доведеться чимало потрудитися, перш ніж вони розгадають всі таємниці велетенського космічного корабля.

© БУЛИЧОВ Кир. Сто років тому вперед: Фантастичні повісті. — К.: Веселка, 1991. — 424 с.

© ЛИТВИНЕНКО Є. П., переклад з російської, 1991.